

Den Haag

Beeldkwaliteitsplan

Den Haag Centraal

vernieuwen

verbinden

verrassen

CID

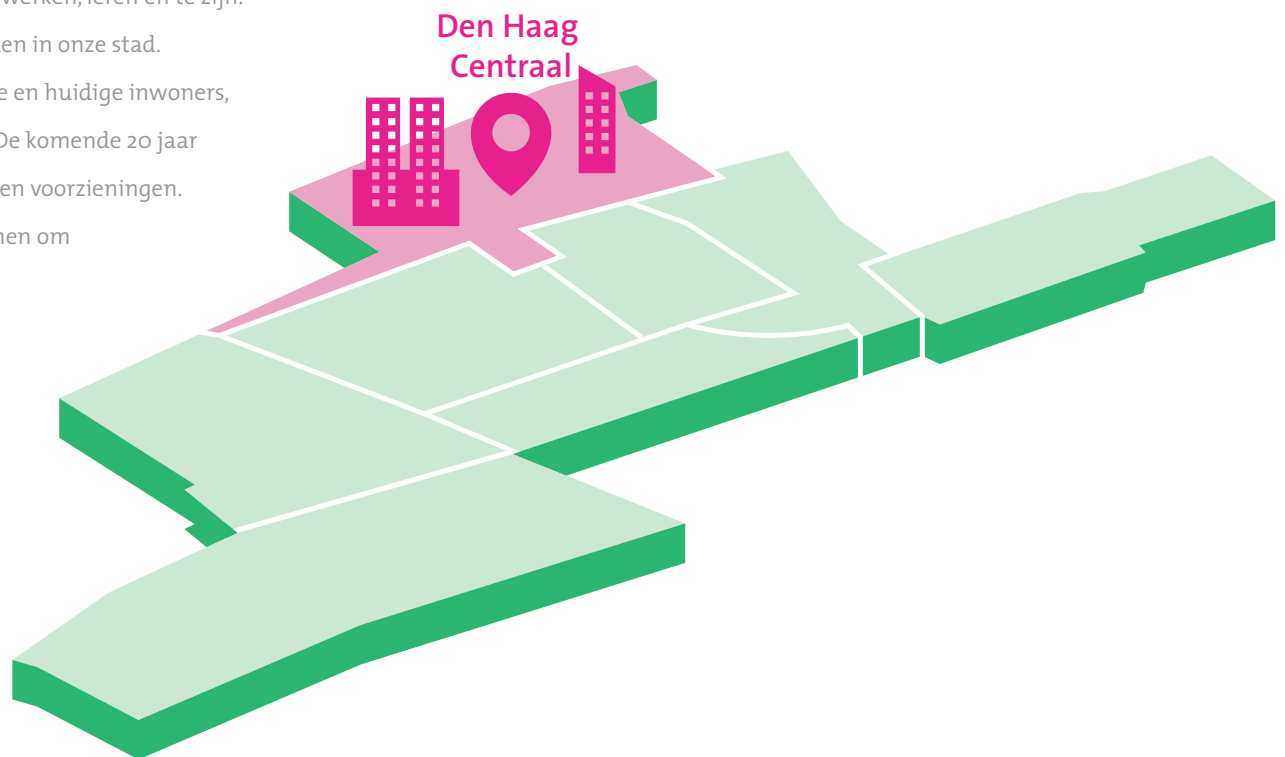
Central Innovation District

Den Haag
Centraal

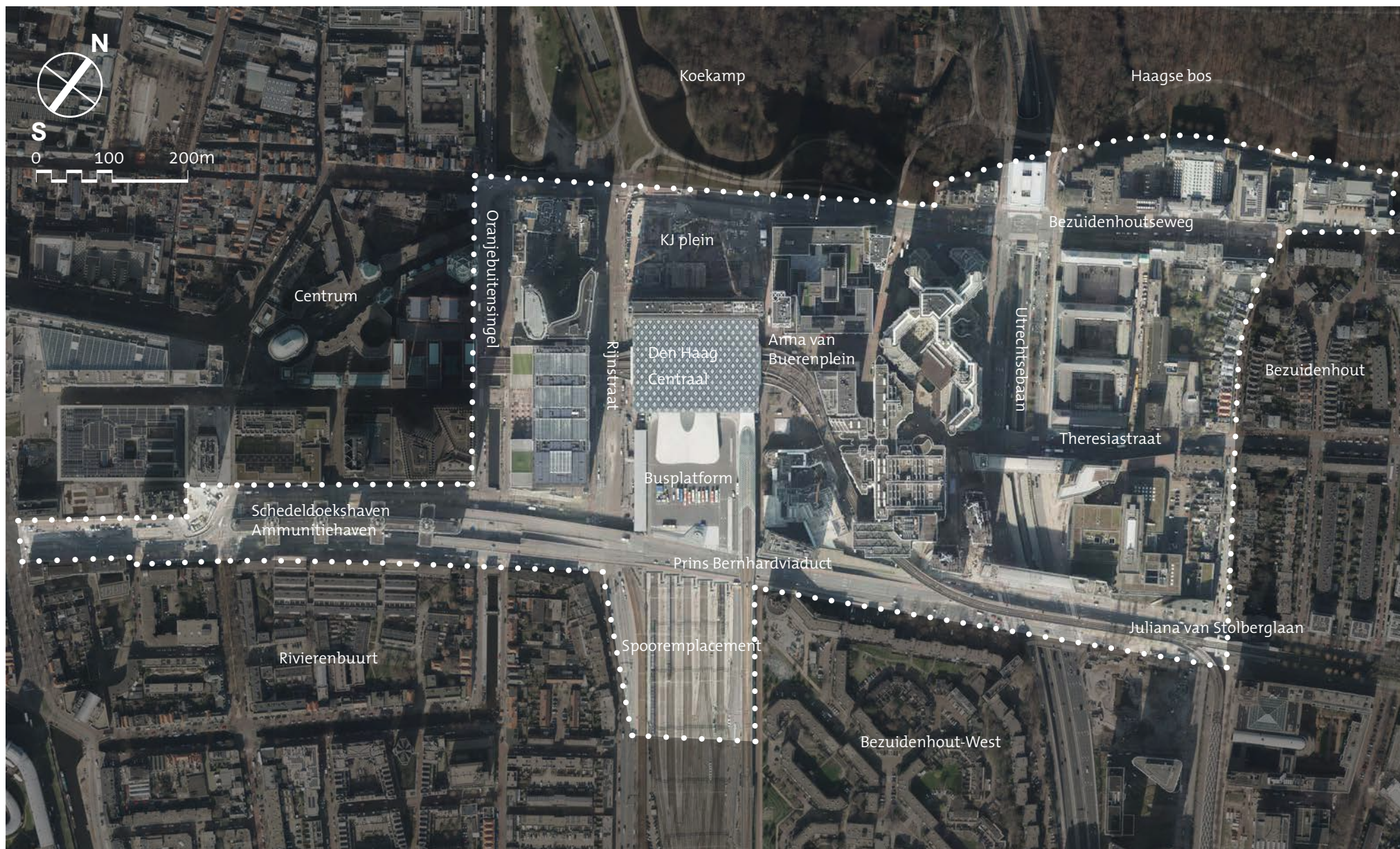
Central Innovation District (CID)

Het CID is een nieuw stuk Haags centrum. Het economische hart van de stad. Perfect gelegen naast de oude binnenstad. En tussen en rond de treinstations Den Haag Centraal, Hollands Spoor en Laan van NOI. Het gebied is uitstekend bereikbaar met het openbaar vervoer. Nergens anders komen de landelijke overheid, bedrijven en hoger onderwijs zo dicht bij elkaar. Dat biedt grote kansen. En maakt het CID een fijne plek om te wonen, werken, leren en te zijn. Den Haag groeit. Steeds meer mensen wonen en werken in onze stad. Daarom maken we in het CID ruimte voor toekomstige en huidige inwoners, studenten, ondernemers, professionals en bezoekers. De komende 20 jaar komen er 20.500 nieuwe woningen, nieuwe kantoren en voorzieningen. Creatieve en vernieuwende bedrijven brengen we samen om kennis te delen. Samen met de buurt en partners breiden we de komende jaren het centrum uit tot een leefbaar en prettig gebied waar iedereen zich thuis voelt: het Central Innovation District.

Inhoudsopgave

01 Inleiding	7
1.1 Beeldkwaliteitsplan	10
1.2 Kader	10
1.3 Samenhang Ontwikkelvisie en Beeldkwaliteitsplan	12
1.4 Participatie en communicatie	14
 02 Identiteit omgeving Den Haag Centraal	 17
Identiteit omgeving Den Haag Centraal	18
 03 Beeldkwaliteit bebouwing	 25
Ontwerpregels voor de bebouwing	26
A Materialisatie en kleur	34
B Plint	38
C Stedelijke laag	50
D Toren	58
E Kroon	62
 04 Beeldkwaliteit openbare ruimte	 65
Ruimtelijke principes voor de openbare ruimte	66
A Materialisatie en kleur verharding	72
B Vergroenen	78
C Verblijfskwaliteit	84
D Straatmeubilair	89
E Overbruggen Hoogteverschillen	92
F Viaduct	96

Plangrens voor de gebiedsontwikkeling van Den Haag Centraal

Leeswijzer

Dit beeldkwaliteitsplan bestaat uit 4 hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk beschrijft het gebruik van het beeldkwaliteitsplan in relatie tot andere beleidsdocumenten. Het tweede hoofdstuk beschrijft de context en de ruimtelijke kenmerken die aan de ontwerpregels in de volgende hoofdstukken ten grondslag liggen. Hoofdstuk 3 bevat de ambities en ontwerpregels voor de bebouwing. Hoofdstuk 4 bevat de ruimtelijke principes, en ontwerpregels voor de openbare ruimte.

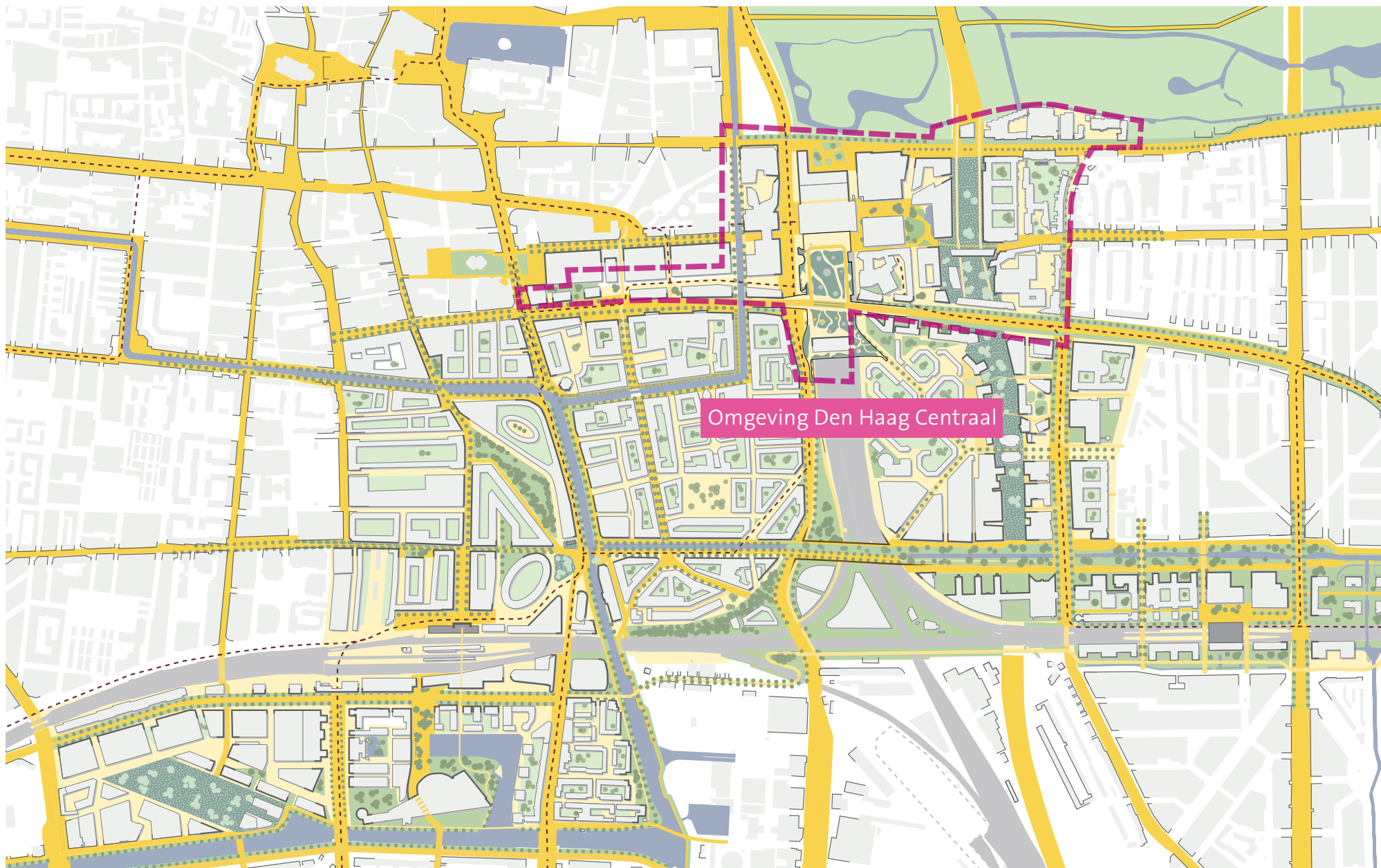
In het beeldkwaliteitsplan zijn alle referentiebeelden ter inspiratie.

1. Inleiding

Mensen verlangen van steden dat ze identiteit hebben, van gebouwen dat ze karakter hebben en goed samengaan, van openbare ruimte dat ze levendig of rustig, aantrekkelijk, veilig en sociaal betekenisvol is. Deze kwaliteiten komen niet vanzelf tot stand. Een verzameling van al te eigenzinnige gebouwen oogt onrustig en ontbeert samenhang. Openbare ruimte en plinten hebben veel met elkaar te maken. Een beeldkwaliteitsplan (BKP) is een belangrijk middel bij het realiseren van omgevingskwaliteit en identiteit.

Dit beeldkwaliteitsplan bouwt voort op het Kwaliteitsplan CID, en stuurt aan op een karakter voor gebouwen en buitenruimte dat past bij het eigentijdse OV-knooppunt Den Haag Centraal; het vraagt om evenveel aandacht en zorg voor de openbare ruimte als voor de bebouwing; het omarmt de eigentijdse look en feel van de stationsomgeving én vraagt om respect voor de rijke kwaliteiten en waarden van de stad waar het deel van uitmaakt.

Mogelijk toekomstbeeld CID (Bron: Kwaliteitsplan CID).

1.1 Beeldkwaliteitsplan

Een beeldkwaliteitsplan - afgekort tot BKP - is het document waarin de overkoepelende intenties van stadsmakers (bestuurders, beleidsmedewerkers, ontwerpers en stakeholders, waaronder omwonenden) zijn vertaald in regels of richtlijnen voor het daadwerkelijk uitvoeren van plannen voor de stad. Die plannen omvatten zowel gebouwen als openbare ruimte. De regels richten zich op de beeldkwaliteit – de schoonheid - van gebouwen en openbare ruimte, hun diversiteit en hun onderlinge samenhang.

Het beeldkwaliteitsplan is een **handleiding** voor de ontwerpers van die gebouwen en de openbare ruimte; het is de **meetlat** voor degenen die hen begeleiden (stedenbouwkundige, projectmanager, supervisor of kwaliteitsteam) en het is de **maatstaf** voor het Kwaliteitsteam en de Adviescommissie Omgevingskwaliteit, die goedkeuring moet geven op de beeldkwaliteit van gebouwontwerpen bij het verlenen van een omgevingsvergunning.

Dit beeldkwaliteitsplan is een onderdeel van een viertal documenten. De andere drie uit de reeks zijn: de **Ontwikkelvisie**, de **Ontwikkelstrategie** en het **Buitenruimteplan**. Deze gebiedsspecifieke documenten zijn voorafgegaan door documenten op het schaalniveau van het Central Innovation District (CID), waarvan het gebied Den Haag Centraal deel uitmaakt.

1.2 Kader

De belangrijkste ambities en doelstellingen zoals die uit de diverse plannen voor het CID worden hierna weergegeven.

De kaderstellende plannen zijn:

De **Structuurvisie CID** (RIS 307135, vastgesteld d.d. 1 juli 2021). De Structuurvisie beschrijft de programmatische verdichtingsopgave voor het CID met de daarbij behorende integrale kwaliteitsopgave op hoofdlijnen aan de hand van drie ambities: verdichten, vergroenen en verbinden.

Het **Kwaliteitsplan CID** (RIS 314594, vastgesteld d.d. 15 februari 2024). Het Kwaliteitsplan beschrijft de kwalitatieve opgaven binnen het CID die noodzakelijk zijn in een verdichtende stad en integraal opgepakt moeten worden om de stad leefbaar te houden.

Het **Voorzieningenonderzoek** (RIS 316628). Het Voorzieningenonderzoek beschrijft de kwantitatieve opgave voor sport, vergroening en maatschappelijke/commerciële voorzieningen behorend bij de verdichtingsopgave.

Dit **Beeldkwaliteitsplan** is een gebiedsspecifieke uitwerking van het Kwaliteitsplan CID. De vertaling van de Haagse kernkwaliteiten en kwaliteitsopgaven uit het Kwaliteitsplan CID naar Beeldkwaliteitsplan Den Haag Centraal vindt u op de volgende pagina.

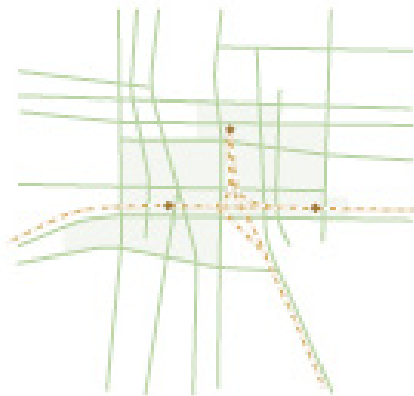
In dit Beeldkwaliteitsplan zijn twee projecten betrokken waarvoor Plan Uitwerkingskaders zijn vastgesteld: Bezuidenhoutseweg 50-58 (mei 2023) en Bellevue (maart 2023), beide gelegen aan de Bezuidenhoutseweg. De in beide PUK's beschreven aspecten van architectonische kwaliteit of omgevingskwaliteit zijn in dit voorliggende Beeldkwaliteitsplan Den Haag Centraal verwerkt.

Het beeldkwaliteitsplan zal na vaststelling door de gemeenteraad, in combinatie met de Welstandsnota Den Haag 2017 (RIS 297760) - conform artikel 22.7 en 22.29 van het Omgevingsplan gemeente Den Haag -, als kader dienen voor de ontwikkelingen in het gebied. Nu de Omgevingswet in werking is getreden, is de Welstandsnota een beleidsregel, als bedoeld in artikel 4.19 van de Omgevingswet (ingevolge artikel 4.114, lid 1 van de Invoeringswet Omgevingswet).

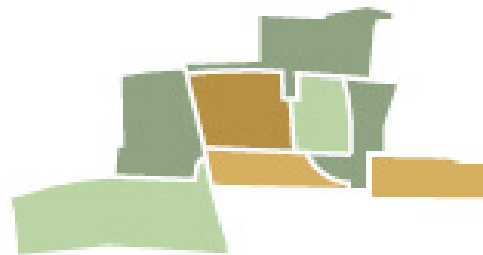
Haagse kernkwaliteiten

Eeuwige Haagse
Schoonheid

Lange lijnen
verbinden de stad

Eigen karakters per
deelgebied

Ontwikkelopgaven

Verblijfskwaliteit

Voor iedereen

Mix

Natuurlijk

Slim verdichten

Economisch
topmilieu

Haal er meer uit
dan erin zit

Kwalitatieve opgaven, uit: Kwaliteitsplan CID

1.3 Samenhang Ontwikkelvisie en Beeldkwaliteitsplan

De Ontwikkelvisie is de eerste van vier samenhangende beleidsdocumenten voor de gebiedsontwikkeling rond Den Haag Centraal:

1) Ontwikkelvisie, 2) Beeldkwaliteitsplan, 3) Ontwikkelstrategie en 4) Buitenruimteplan.

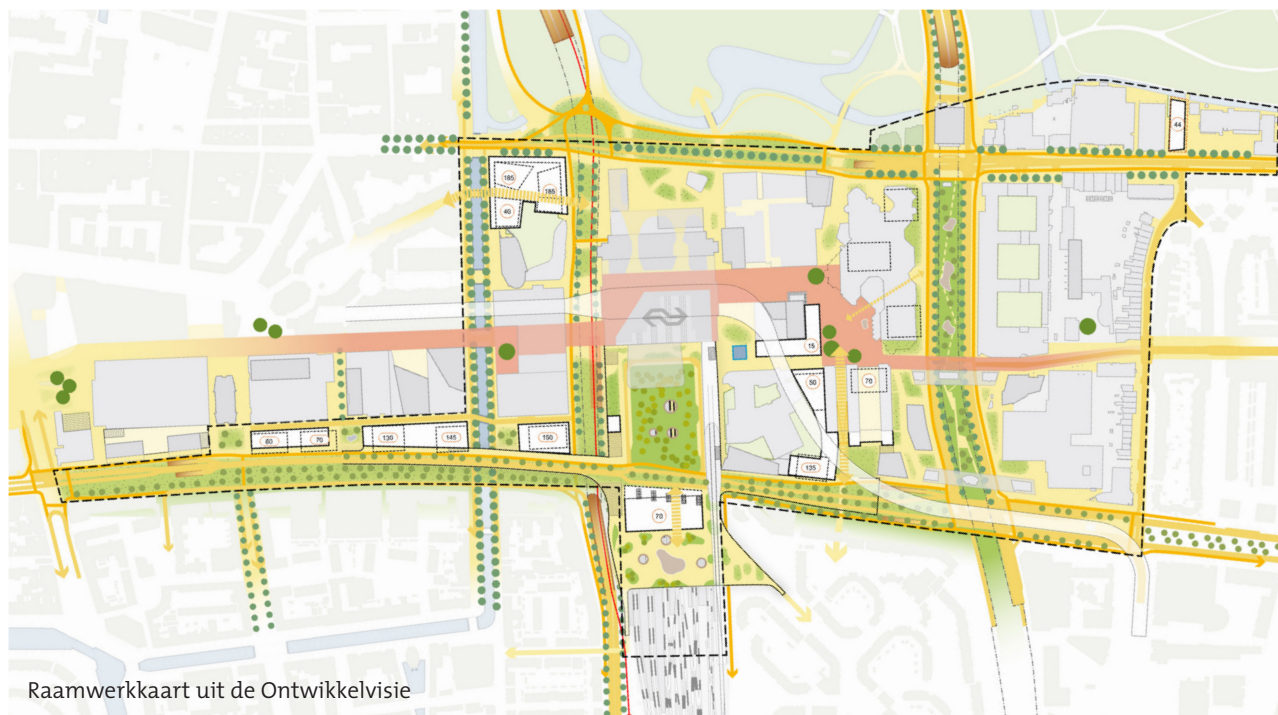
Hieronder wordt de inhoud van elk plan beschreven:

1. De **Ontwikkelvisie** beschrijft het ruimtelijk en programmatisch kader waarbinnen bouwplannen mogen worden uitgewerkt en plannen voor de openbare ruimte kunnen worden gemaakt. De Ontwikkelvisie is het eerste document dat de kaders voor ontwikkelingen bepaalt.

2. In het **Beeldkwaliteitsplan** worden de voornamelijk esthetische eisen voor de verschijningsvorm van gebouwen en de openbare ruimte beschreven. Het is een gebiedsspecifieke uitwerking van het Kwaliteitsplan CID Den Haag. Het document is de leidraad voor ontwerpers van deelplannen en voor de Adviescommissie openbare ruimte. Het bevat toetsingscriteria voor een kwaliteitstoets door de Adviescommissie Omgevingskwaliteit en het Kwaliteitsteam.

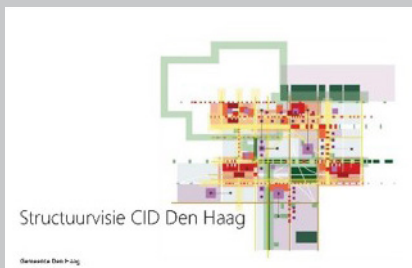
3. De **Ontwikkelstrategie** legt vast hoe de gemeente de planontwikkeling uitwerkt met de vastgoedeigenaren en de financiële middelen waarom de plannen vragen. Ook krijgt de manier waarop de gemeente stuurt op de invulling van de begane grond van de bebouwing ("de plintenstrategie") specifieke aandacht. Bij vaststelling in de gemeenteraad van de Ontwikkelvisie en de Ontwikkelstrategie is er zicht op dat partijen deze plannen kunnen gaan uitvoeren. De Ontwikkelstrategie is gepland voor de tweede helft van 2024.

4. Het **Buitenruimteplan** is een uitwerking van de kaders in de Ontwikkelvisie. Het geeft nauwkeuriger aan hoe de openbare ruimte wordt ingericht en houdt rekening met de mogelijkheden van de ondergrond (kabels en leidingen, gebouwde voorzieningen als parkeergarages en ruimte voor energietransitie) en het uiteindelijke beheer. Er wordt ook aandacht besteed aan de transformatie van de bestaande openbare ruimte en de tijdelijke maatregelen tijdens de uitvoeringsfase. Het Buitenruimteplan wordt in 2025 gemaakt.

CID

Structuurvisie CID Den Haag (2021)

Kwaliteitsplan CID Den Haag (2024)

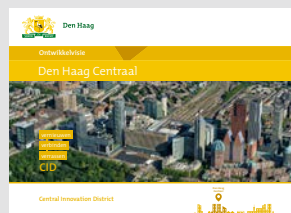

Voorzieningenonderzoek CID Den Haag

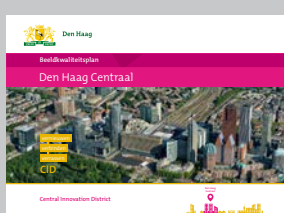

Toekomstplan per
deelgebied

Ontwikkelvisie

Beeldkwaliteitsplan

Ontwikkelstrategie

Buitenruimteplan

Projecten

Wijziging omgevingsplan of Bopa (buitenplanse omgevingsplanactiviteit)

Producten in het CID: Beeldkwaliteitsplan is onderdeel van een kwartet

1.4 Participatie en communicatie

De gemeente heeft een actieve rol genomen in de participatie en communicatie over het beeldkwaliteitsplan, volgens het Communicatie- en Participatieplan CID (RIS303006, 2019) en het Haags Participatiekompas. Het participatieniveau meedenken (adviseren) is in 2022 in overleg met de klankbordgroep CID (vertegenwoordigers van acht bewonersorganisaties) afgesproken en is in lijn met soortgelijke producten uit het Communicatie- en participatieplan CID.

Voorafgaand aan het participatietraject lag een aantal kaders voor het beeldkwaliteitsplan vast. Naast de in hoofdstuk 1.2 genoemde Structuurvisie en het Kwaliteitsplan, vormt ook de Nota Haagse hoogbouw een vastgesteld kader.

Door middel van een enquête en bijeenkomsten op 18 juli en 8 november, steeds gezamenlijk met de Ontwikkelvisie, is input opgehaald en hebben omwonenden, bedrijven en andere belanghebbers hun mening en advies gegeven over de beeldkwaliteit van plannen in het gebied.

De volgende aandachtspunten zijn het directe resultaat van de participatie en zijn geïntegreerd in de principes en richtlijnen voor beeldkwaliteit.

- Meer en betere verlichting: het gebied kent aardig wat donkere plekken.

- Kwaliteit van de openbare ruimte laat te wensen over, weinig ruimte voor voetgangers op sommige plekken.
- Meer sportplekken in de open lucht zoals het basketbalveldje (Bezuidenhout-West).
- Meer groen in het gebied is hard nodig: groen en uitnodigend.
- Graag rust! Er zijn al zoveel indrukken met hoge gebouwen en veel activiteiten (geen streetart bijvoorbeeld).
- Fijne groene plekken hebben een goed doordacht veiligheidsconcept nodig, bijvoorbeeld Koekamp in avond/nacht.
- Heel mooie groene plekken maar waarom niet meer wilde bloemen en kruidenrijk gras rondom struiken?
- Hoogbouw: leer van Kollhoff en Rapp, die geven het goede voorbeeld.
- Hoogbouw: veel aandacht voor de private buitenruimte (balkons). Zijn immers beeldbepalend en zullen 1/2 of 2/3 buiten de torencontour uitsteken.

Uitgebreide informatie over de gezamenlijke participatie- en communicatieaanpak voor de Ontwikkelvisie en het Beeldkwaliteitsplan staat in hoofdstuk 2 van de Ontwikkelvisie Den Haag Centraal. Meer informatie over de plannen, de planning, verslagen en het participatieverslag staat op het participatieplatform, projectpagina denhaag.nl/toekomstcentraal.

Foto reflectie op huidige situatie van deelnemers op 18 april.

Foto participatiebijeenkomst op 18 april.

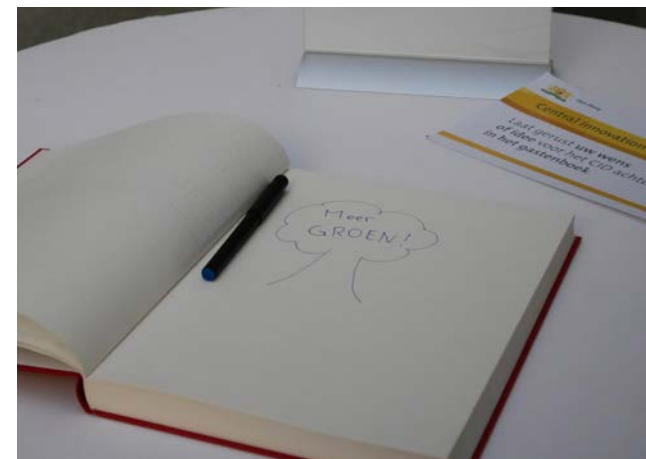

Foto participatiebijeenkomst op 18 april.

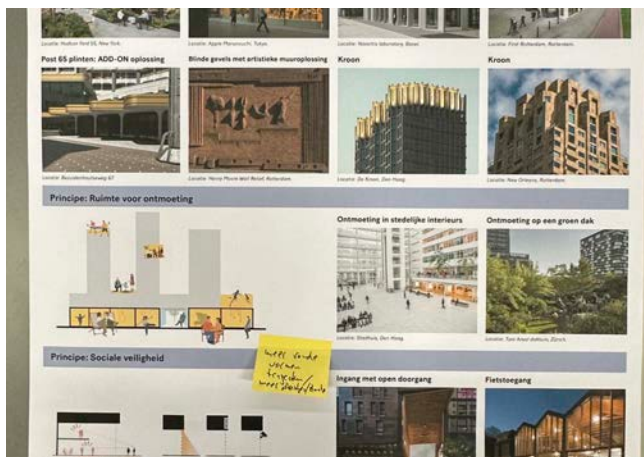

Foto reactie op conceptversie van het beeldkwaliteitsplan van deelnemers op 8 november.

Foto slotbijeenkomst over de conceptversie van de ontwikkelvisie en het beeldkwaliteitsplan op 8 november.

Foto slotbijeenkomst over de conceptversie van de ontwikkelvisie en het beeldkwaliteitsplan op 8 november.

2. Identiteit Omgeving Den Haag Centraal

Identiteit Omgeving Den Haag Centraal

Locatie en historische ontwikkeling

Ten noordoosten van de historische binnenstad en de 17e/18e-eeuwse singelgracht ligt station Den Haag Centraal als middelpunt van dit deelgebied. De gunstige ligging ten opzichte van het centrum is de voornaamste reden van de keuze voor de locatie van het station, samen met de positie bij het regeringscentrum van Nederland. Tot de wederopbouw en uitbreidingsplannen lag het Centraal Station op een rustige locatie naast het centrum van Den Haag. Bij de vervanging van het voormalige stationsgebouw in de jaren zeventig is gekozen om het eindstation uit te bouwen tot een omgeving waarbij trein-, tram- en busverkeer in en rondom één gebouw zijn geïntegreerd.

In de jaren '70/'80 zijn grootschalige kantoorgebouwen gebouwd in de nabijheid van het station. Het bijbehorende spooremlacement samen met andere na-oorlogse infrastructuur (Utrechtsebaan, Prins Bernhardviaduct) vormen stevige barrières in en om het stationsgebied. De buitenruimte voelt hierdoor soms hard, stenig en anoniem, en het verblijfsklimaat wordt als onprettig ervaren. De barrières belemmeren een prettige verbinding naar naastgelegen gebieden, zoals Bezuidenhout en Beatrixkwartier.

Een mooie uiteenzetting van de geschiedenis rond Den Haag Centraal is terug te vinden in het Cultuurhistorisch narratief uit 2021 (RIS 310723)

Ruimtelijke kenmerken

Het gebied toont zich vandaag de dag als een lappendeken van onafgemaakte deelplannen die weinig relatie met elkaar aangaan. Sinds de komst van het spoortracé en bijbehorend station is steeds getracht vorm te geven aan de hoge ambities die men had voor dit gebied. Door verandering van inzichten in de loop van de tijd heeft geen van de stedenbouwkundige visies het tot het einde gered. Als gevolg van een tekort aan een lang volgehouden eenduidige visie zijn de grote (ministerie)gebouwen in het gebied met een beperkte samenhang tot stand gekomen. De buitenruimte tussen deze grote gebouwen wordt als gevolg daarvan gevormd door de bouwmassa's en niet andersom.

De architectuur in het CID kenmerkt zich door een grote mate van diversiteit – het is moeilijk een rode draad te herkennen. Er is sprake van een bijzondere staalkaart aan uiteenlopende architectuurstijlen. Van naoorlogse modernistische bouw (ministerie EZ, Paleis van Justitie), tot brutalistische gebouwen (Bezuidenhoutseweg 67), structuralisme (Koninklijke Bibliotheek), jaren negentig high-tech (Malietoren) en jaren negentig 'corporate beleggingsobjectbouw' (uitbreiding toren Paleis van Justitie, Nieuw Babylon), postmodernistische bouw (de Resident), tot hedendaagse bouw als de Grotiustorens en de ontwikkeling van het KJ-plein. Dit beeld

Vooroorlogs station Den Haag Centraal

Aanleg Utrechtsebaan en Prins Bernhardviaduct (opening 1975)

Ministerie van BZK

OVT hal

Koninklijke Bibliotheek

Paleis van Justitie

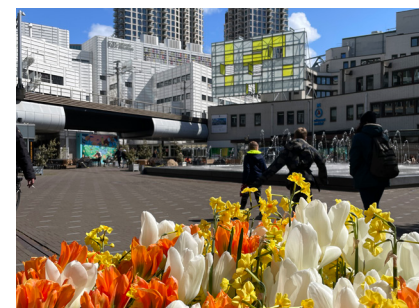
de Hoftoren

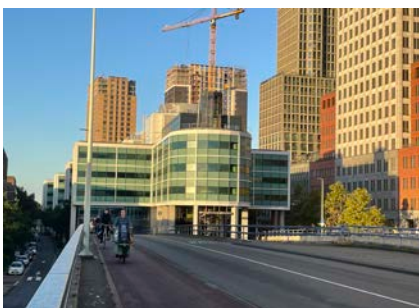
Zicht op Rijnstraat 8

Anna van Buerenplein

Nationaal Archief

het Terminalgebouw

De stationsklok wordt teruggeplaatst

Bezuidenhoutseweg 67

Bezuidenhout

van een staalkaart manifesteert zich ook duidelijk aan de Bezuidenhoutseweg waarin het gevelbeeld bepaald wordt door Berlagiaanse, neo-renaissancistische, structuralistische en brutalistische prefabbetonbouw. Met andere woorden, de verandering van stijlopvattingen is zichtbaar in het stadsbeeld en dat is kenmerkend voor de identiteit van het gebied.

Een groot deel van deze gebouwen heeft een problematische aansluiting op de openbare ruimte; het zijn vaak aan de straat gesloten volumes met veelal kleine entrees in onderdoorgangen en nissen of op onopvallende plekken. Verschillende gebouwen hebben aan de straat- of pleinzijde gesloten achtergevels, ook al zijn ze deels van glas (voormalig ministerie VROM, ministerie OCW tussen Oranjevuitensingel en Rijnstraat, stationscomplex). Belangrijke openbare instituten als de Koninklijke Bibliotheek en het Nationaal Archief hebben amper een goed zichtbare entree aan de straat.

Het Prins Bernardviaduct, de Utrechtsebaan en de Theresiastraat zijn belangrijke verkeersaders in het gebied die vanaf de wederopbouw een plek kregen. Daarbinnen bevindt zich een secundair systeem van lange lijnen. Deze -soms slingerende- lijnen worden dikwijls onderbroken

door gebouwen en zijn lastig leesbaar. Met name de oostzijde van CS heeft een opvallende labyrintische structuur door onderdoorgangen, fly-overs, poorten en stegen. De openbare ruimte is soms geknepen/versmald om dan weer te openen in een pleinachtige ruimte.

Deze kruip-door-sluip-door structuur wordt versterkt door een aantal markante (en waardevolle) gebouwcomplexen uit de post 65 periode. Deze gebouwen kenmerken zich onder meer door een modulaire opbouw, afgeschuinde hoeken en samenstelling van in hoogte variërende volumes.

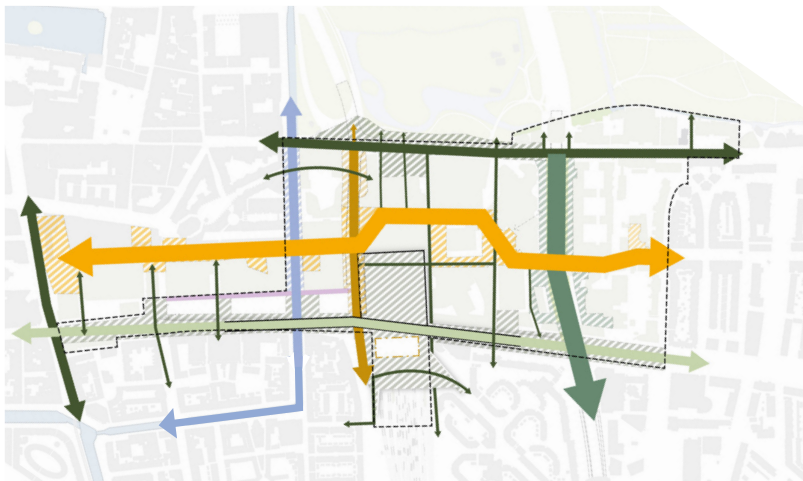
Binnen deze ruimtelijke kenmerken maken de lange lijnen van Den Haag een waardevolle structuur in de complexe ruimtelijke puzzel van het stationgebied. De 'Haagse loper' – de centrale lange lijn in het gebied – kan een herkenbare ruimtelijke ervaring gaan bieden. De verbinding, zoals verbeeld in de ontwikkelvisie, wordt benadrukt in zowel de openbare ruimte als door de bebouwing (plint). Het is nodig hier gebruik te maken van goede materialen, afmetingen, groen en een blijvend kwaliteitsniveau die samen het beeld gaan bepalen van de belangrijkste route door het gebied.

Bestaande situatie: waardevolle bebouwing

Legenda

- Rijksmonument
- Gemeentelijk monument
- Post 65
- Hoge cultuurhistorische waarde
- Cultuurhistorische waarde
- Historisch belangrijke singel
- Historische lange lijnen
- Beschermd stadsgezicht
- Plangrens

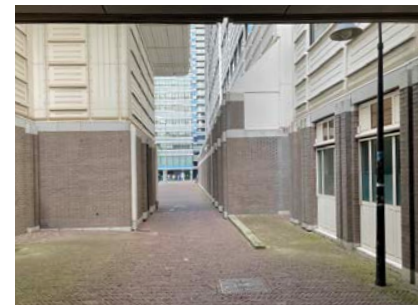
Verbeteren van Lange lijnen in de stad, centraal in oranje de Haagse Loper
(uit: Ontwikkelvisie Den Haag Centraal)

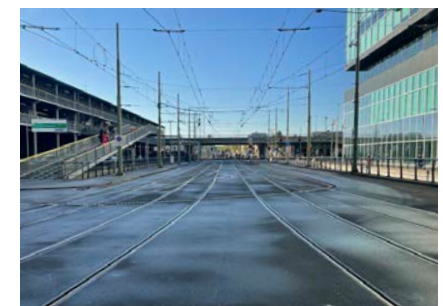
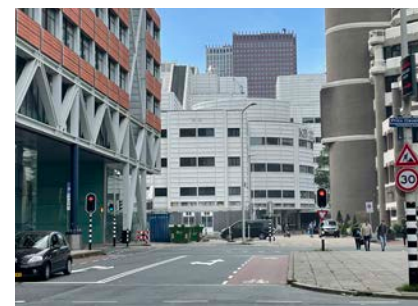
Prinses Irenestraat

Schedeldoekshaven

Doorgangen rond Koninklijke Bibliotheek en het Nationaal Archief

Route van Theresiastraat naar het station

Oversteek Rijnstraat

Bestaande situatie: smalle doorgangen, gesloten gevels en veel verharding

Openbare ruimte

We zien in het gebied:

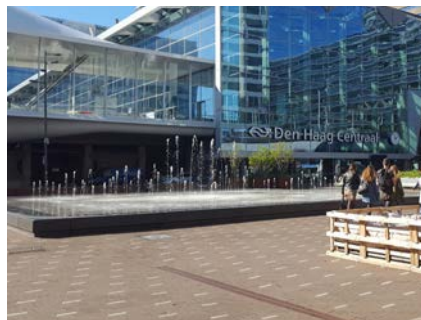
- Veel verharding (veelal voor de auto) en te weinig groen
- Een wirwar aan paaltjes, camera's, slagbomen, hekwerken en drempels.
- Inconsequent bestratingsmateriaal en straatmeubilair
- Aaneenschakeling van fragmenten zonder eenheid

Maar ook heeft het Anna Van Buerenplein al de kwaliteit van de Haagse Loper gekregen.

De openbare ruimte heeft behoefte aan rust en het opruimen, samenvoegen en ordenen van elementen. Daarnaast is het nodig een grote vergroeningsslag te maken.

Collage van de huidige situatie, met een veelheid aan materialen en een wirwar aan paaltjes

Op en rondom het Anna van Buerenplein

Bebouwing

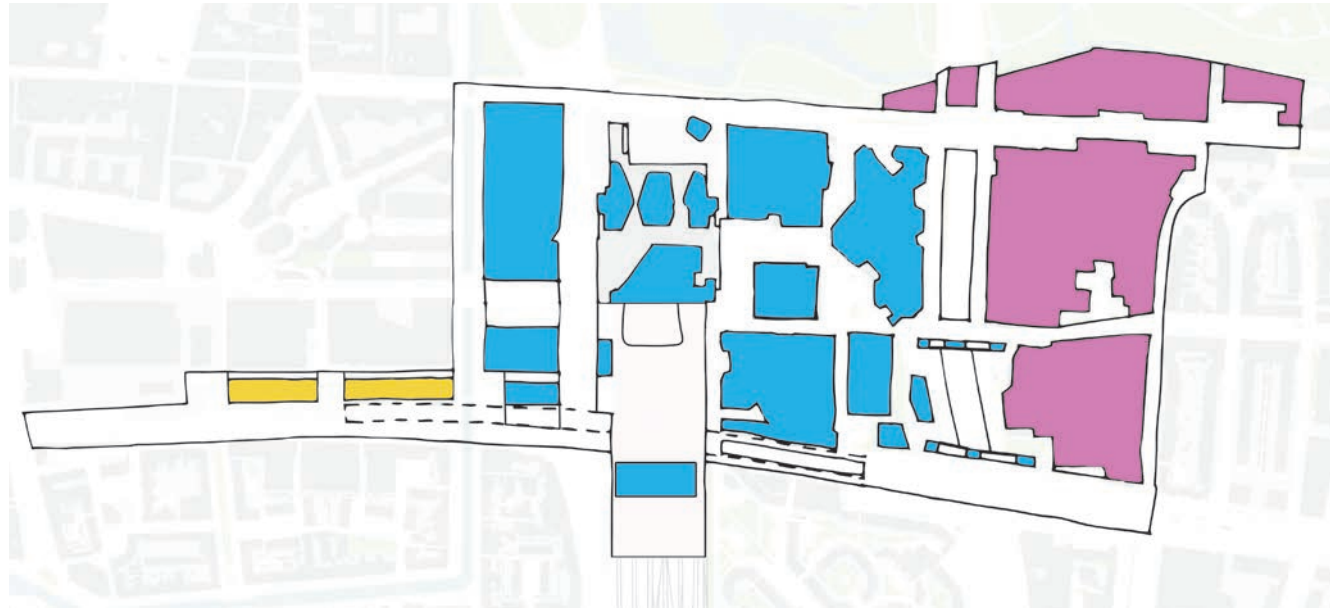
We onderscheiden drie sfeergebieden:

Den Haag Centraal zijde Spuikwartier: centrum, hoge dichtheid, karakter Jubi-gebouw en Wijnhaven, formele en consistente gevels van het gebouw, traditionele kleur van baksteen of natuursteen

Den Haag Centraal Stationsomgeving: post65 gebouwen, vrijheid en bijzonder in architectonische expressie van volume en materiaal

Den Haag Centraal zijde Bezuidenhout: historische context Bezuidenhout, kleinere korrel, lagere bebouwing, traditionele kleuren en materialen

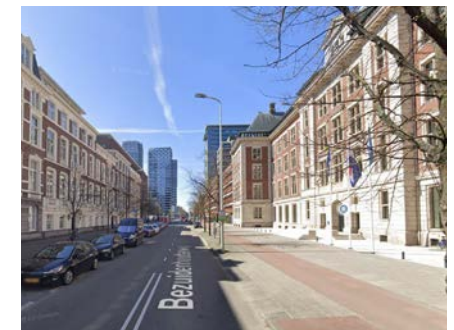
Met een aantal uitzonderingen, met name aan de zijde van het Bezuidenhout. Zoals het Paleis van Justitie (post 65), de Malietoren (high tech) en het SER-gebouw (post 65).

■ Zijde Spuikwarter

■ Stationsomgeving

■ Zijde Bezuidenhout

3. Beeldkwaliteit Bebouwing

Ontwerpregels voor de bebouwing

Respecteer de bestaande identiteit

Dit Beeldkwaliteitsplan is opgesteld als uitwerking van het Kwaliteitsplan CID. Hierin wordt aan de hand van overkoepelende principes voor de kwaliteit van het CID de basis gelegd voor een gebiedsspecifieke uitwerking voor elk deelgebied. Den Haag Centraal heeft, zoals in het voorgaande hoofdstuk beschreven, een samengesteld karakter tussen de historische binnenstad en het Spuikwartier aan de ene zijde en het Bezuidenhout aan de andere zijde. Met daartussenin het modernistische stationsgebied.

- Het Kwaliteitsplan CID stelt het ontwerpen van gebouwen en buitenruimten tot een integrale opgave.
- Toe te voegen bouwvolumes zijn duidelijk verankerd in de omliggende buurten of brengen iets extra's in stedenbouwkundig en architectonisch opzicht.
- Gebruik maken van de bestaande karakters om bouwvolumes toe te voegen.
- Gebouwen stralen monumentaliteit uit die aansluit bij de bestaande typologie of vormtaal:
 - (a) gebruik van baksteen, hout, natuursteen, 'staande' ramen, in aansluiting bij het

Spuikwartier en het Bezuidenhout
(b) vormtaal die aansluit bij de bestaande typologie of bouwstijl
(c) gebruik van goede verhoudingen in het gevelbeeld.

- Bij het toevoegen van hoogbouw wordt gezocht naar connectie met enerzijds de bestaande iconische Haagse bouwstijlen zoals Traditionalisme, Rationalisme, en Expressionisme en anderzijds de bestaande Haagse Hoogbouw in het CID en Nieuw Centrum. De hoogbouw rondom station Den Haag Centraal verbeeldt op dit moment al dé expressie van de Haagse skyline: Gedurfd, uitgesproken en met een sterke uitstraling. Nieuwe torens voegen zich bij diezelfde ontwerphouding, met gebruikmaking van de principes van het Haagse hoogbouwbeleid.
- Bij transformatie werkt dit hoofdstuk anders. Gebruik bestaande architectonische kwaliteiten als uitgangspunt, bijvoorbeeld bij beeldbepalende Post65-gebouwen. Voor de transformatie ligt de nadruk op de ambities voor de plint en het groen; de transformatie draagt bij aan de levendigheid en duurzaamheid van het gebied en een

aangenaam verblijfsklimaat. Afhankelijk van de ontwikkeling wordt ook beoordeeld op de andere thema's die van toepassing zijn, zoals stedelijke laag en kleur & materiaal.

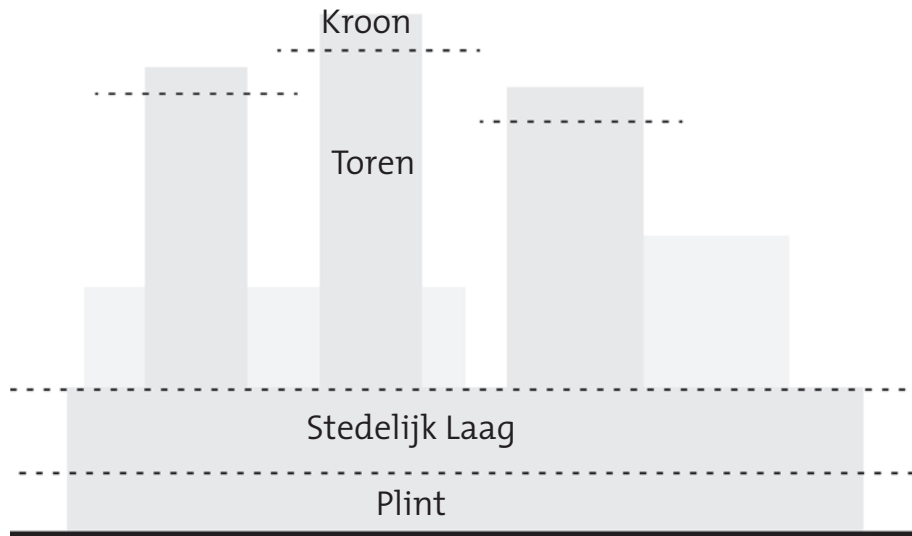
In dit Beeldkwaliteitsplan onderscheiden we voor de omgeving van Den Haag Centraal verschillende sfeergebieden, die een eigen karakter hebben.

De hiervoor genoemde punten zijn als input verwerkt in het voorliggende Beeldkwaliteitsplan. Er zijn nuancerings aangebracht als de omgeving of situatie daarom vraagt.

Bestaande aanzicht omgeving Den Haag Centraal

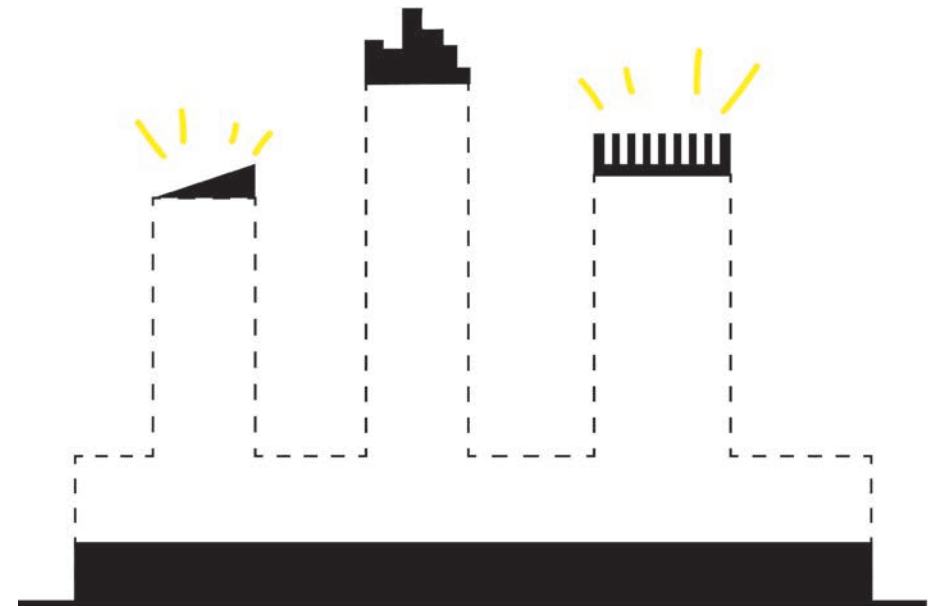
Ontwerpregels voor de bebouwing

Vier componenten: Plint, Stedelijk Laag, Toren en Kroon

Dit Beeldkwaliteitsplan conformeert zich aan de richtlijnen voor hoge gebouwen zoals beschreven in 'nota Haagse Hoogbouw'.

Dit houdt in dat hoge gebouwen worden opgebouwd uit de vier componenten Plint, Stedelijk Laag, Toren en Kroon.

Plint en Kroon

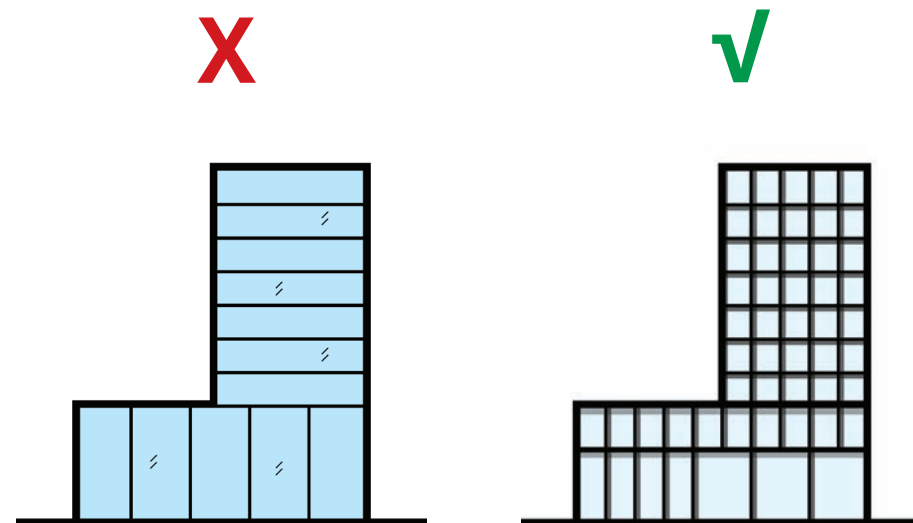
Bij het ontwerp van het gebouw moet bijzondere aandacht worden besteed aan het verbeteren van de ervaring op straat - door het ontwerp van de plint - en het creëren van een aantrekkelijke skyline - door het ontwerp van de kroon.

Dit Beeldkwaliteitsplan voegt aan deze principes een extra waarde toe voor Den Haag Centraal. Dit is het principe van 'Rust Op Ooghoogte'.

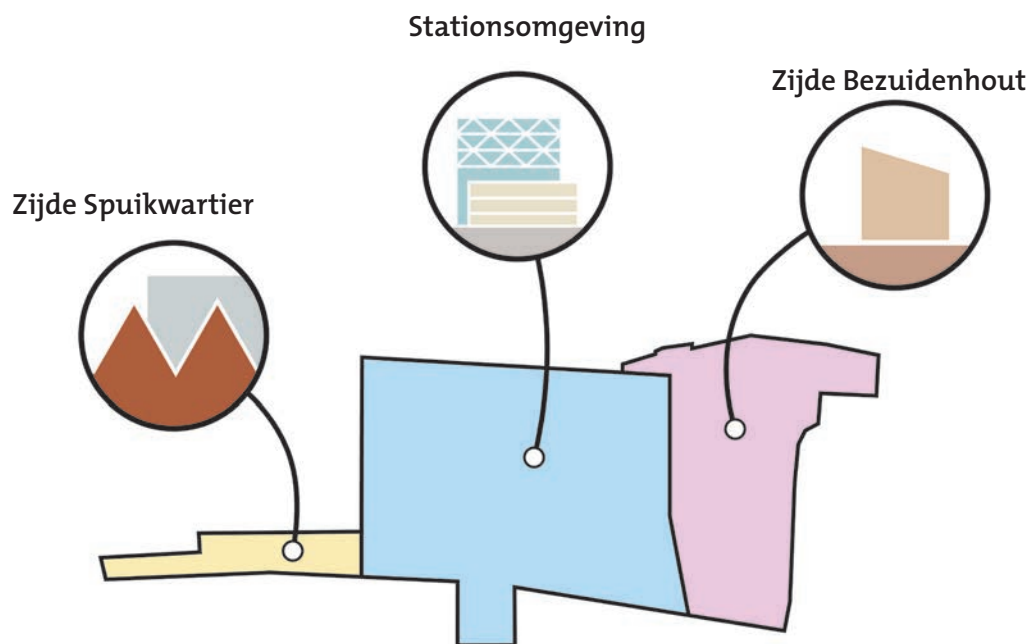
Eenheid in diversiteit

Een grote diversiteit aan architectuur is een bestaande karakteristiek van het gebied, dat een bijzondere en opvallende tijdlijn, een staalkaart, aan uiteenlopende architectuurstijlen toont. De voortdurende wisseling van stijlopvattingen is direct afleesbaar in het stadsbeeld en ook dat is een kwaliteit. Dit Beeldkwaliteitsplan richt zich op eenheid in diversiteit: diversiteit van gebouwen, eenheid in de openbare ruimte. Behoud de consistentie met de huidige situatie door te kiezen voor bouwvolumes, plinten en gebouwkleuren die aansluiten bij de omgeving.

Rijke en robuuste details

Het ontwerp van de gevel moet worden beschouwd als een functioneel element dat het gebouw aanvult, met speciale aandacht voor de menselijke schaal. Het strekt zich uit tot straatmeubilair en biedt ruimte om te staan, uit te rusten en tegenaan te leunen. Dit functionele gevelontwerp viert de moderne bouwstijl en technologie met een verfrissend uiterlijk en uitnodigende binnenruimte. De menselijke schaal staat centraal in deze benadering. De details van de gevel moeten diepte en ritme aan het gebouw geven. Vermijd grote, platte, glanzende gevels.

Drie sfeergebieden

Den Haag Centraal zijde Spuikwartier: centrum, hoge dichtheid, karakter aansluitend bij Jubigebouw, (gevels met veel ritme en relief), traditioneel materiaalpalet: uitstraling van baksteen of natuursteen.

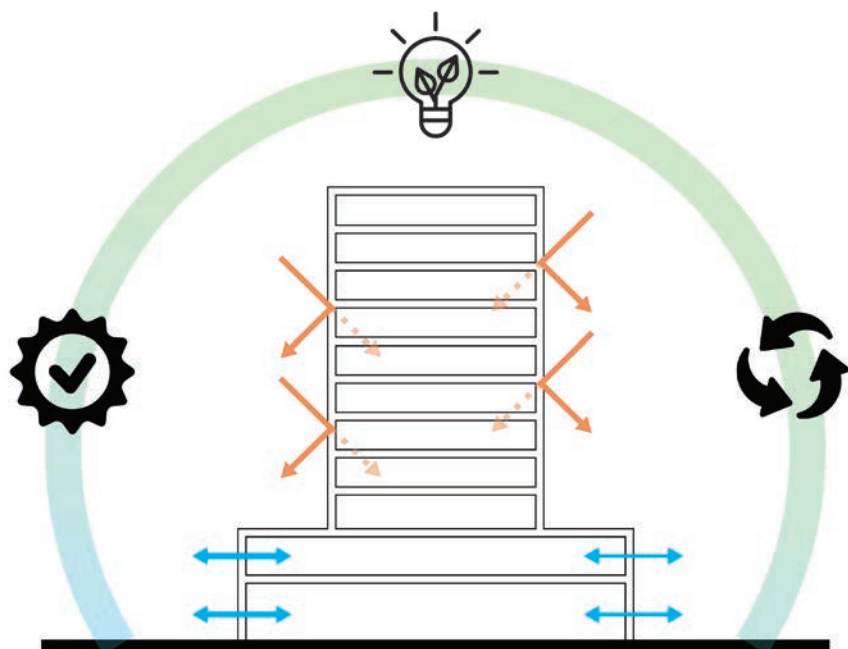
Den Haag Centraal Stationsomgeving: 'post65' en moderne gebouwen, materiaalgebruik is eigentijds, architectuur straalt rust uit, is de achtergrond voor een dynamische en levendige stationsomgeving.

Den Haag Centraal zijde Bezuidenhout: historische context, kleinere korrel, traditionele kleuren en materialen, behalve Paleis van Justitie geen hoogbouw.

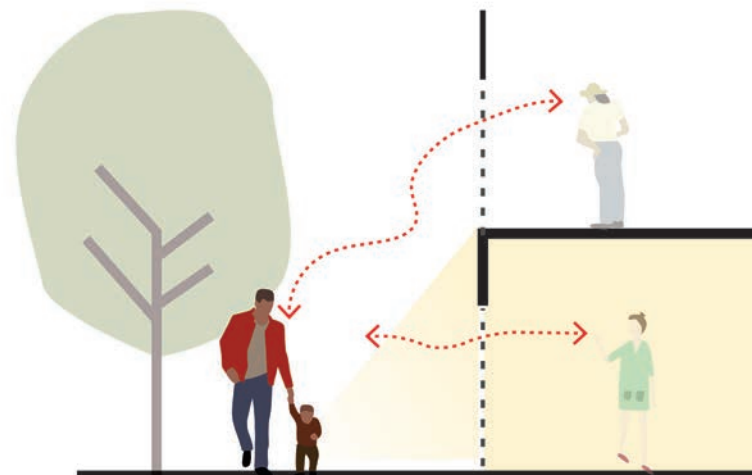
Ruimte voor ontmoeting

De omgeving van Den Haag Centraal wordt verder uitgebouwd als een interactiemilieu van de Policy campus. Het is van belang dat het ontwerp van de ruimte ontmoeting tussen mensen stimuleert. Ontmoetingsruimte krijgt vorm in de openbare plint, stedelijke interieurs (lobby's, gemeenschappelijke ruimtes, atriums, daketages, etc.) en in publiek toegankelijke doorgangen in gebouwen in het gebied (Koninklijke Bibliotheek, Babylon, Bezuidenhoutseweg 67, Bellevue).

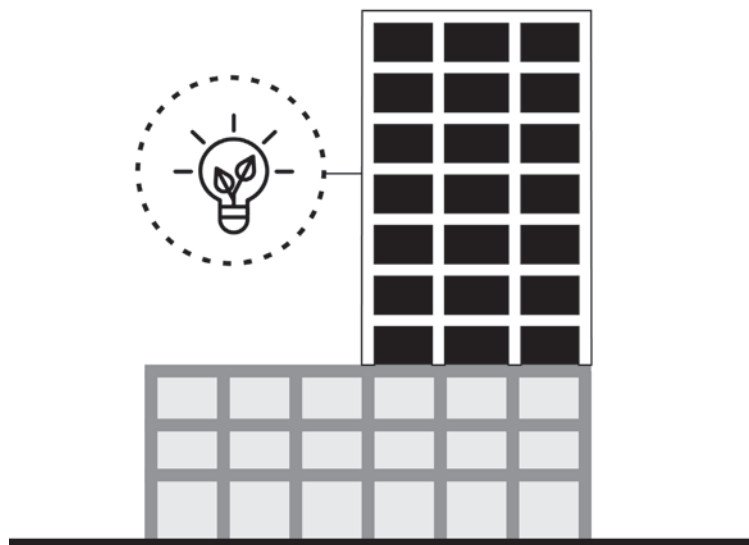
Eigentijds materiaal

Gebruik natuurlijke materialen die warmte uitstralen en goed verouderen, licht zijn en duurzaam in de bouw. Stimuleer het gebruik van hout, biobased en circulaire materialen die mogelijk hergebruikt en aangepast kunnen worden. Integreer reflectiearm glas in de gevel van het gebouw om visuele verbindingen tussen de binnen- en buitenruimten mogelijk te maken.

Sociale veiligheid

Besteed aandacht aan sociale veiligheid door een passend plan met duidelijke zichtlijnen, geen dode hoekjes, goede verlichting, goed onderhoud en alternatieve routes (altijd toezicht en/of 'eyes on the street').

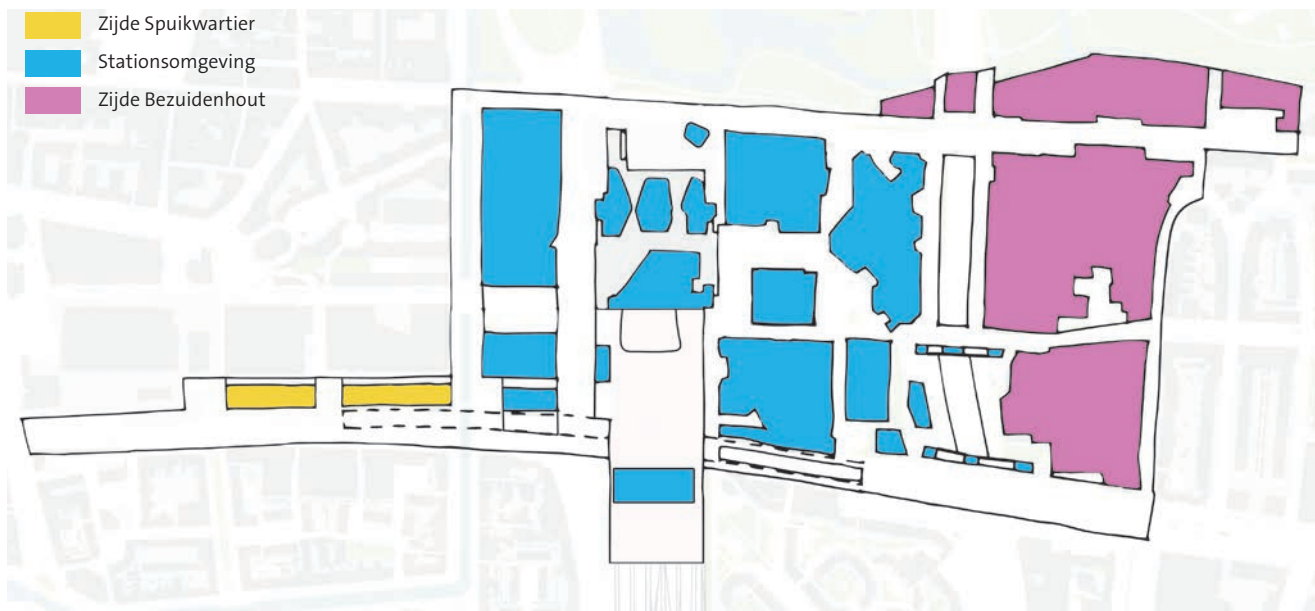
Transformatie

Bij het transformeren van bestaande gebouwen moet de renovatie in de geest van het oorspronkelijke gebouw uitgevoerd worden. Wel wordt bij transformatie gekozen voor eigentijdse materialen die licht, natuurlijk en met oog voor detaillering zijn uitgevoerd. Kenmerken van het bestaande gebouw, zoals het gebruik van modules en patronen (van bijvoorbeeld ramen in de gevel) worden gerespecteerd en in de toevoeging geïnterpreteerd.

Bij nieuwbouw op een bestaand gebouw moet de impact op het bestaande gebouw zoveel mogelijk beperkt worden. Het toegevoegde volume kent een zorgvuldig ontworpen overgang met het gebouw eronder. Nieuwe elementen dienen samenhang te hebben met het bestaande bouwdeel, wat betreft kleur, materiaal en detaillering.

A. Materialisatie en kleur

Principes per sfeergebied

Kleur: Behoud de samenhang met de bestaande omgeving door gebouwkleuren te kiezen die - voor zover mogelijk - aansluiten bij de omgeving. Daarom worden onderscheiden kleurenpaletten voorgesteld voor de Stationsomgeving en de zijdes die aansluiten op het Spuikwartier en het Bezuidenhout.

Om de nodige consistentie in de hele stedelijke ruimte te behouden, dient “offwhite” als neutrale achtergrond; het gebruik van offwhite wordt aanbevolen voor het gehele gebied.

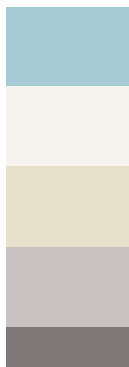
In de Stationsomgeving wordt een eigentijdse en vooruitstrevende sfeer aangemoedigd. Gebouwen dienen eigentijdse materialen te gebruiken, waarbij moderne bouwmaterialen en technieken worden benadrukt. Het kleurenpalet in deze zone moet bestaan uit lichte kleuren, waarbij historische of traditionele kleurenschema's worden vermeden.

Aan de zijdes van Spuikwartier en Bezuidenhout wordt een meer gegrond en traditioneel esthetisch materiaalgebruik voorgestaan. Het gebruik van baksteen, rode en bruine tinten wordt aangemoedigd om een gevoel van warmte en continuïteit met het architecturale erfgoed van het gebied te creëren. Deze kleuren roepen een tijdloze en klassieke sfeer op, bijdragend aan een samenhangende visuele identiteit in deze delen van de stad.

Flexibiliteit in het kleurenpalet: architecten en ontwerpers moeten niet beperkt worden tot de voorgestelde kleurenpaletten. Flexibiliteit en het verkennen van variatie worden aangemoedigd om innovatie en creativiteit mogelijk te maken, waardoor een dynamische en evoluerende stedelijke omgeving ontstaat, zolang de samenhang met de context in overweging is genomen.

Kleurenpalet van Spuikwartier

Kleurenpalet van Stationsomgeving

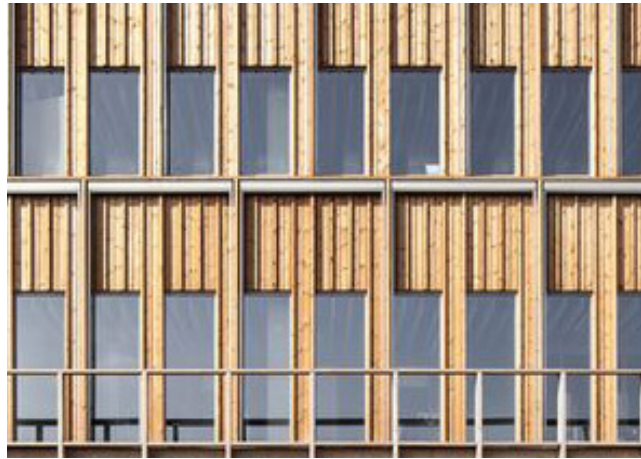
Kleurenpalet van Bezuidenhout

Principes algemeen

Architectonische harmonie door verticale niveaus: Zorg ervoor dat elk onderdeel van het gebouw in lijn is met de architectonische stijl en esthetiek ervan. Maak consistent gebruik van materialen, kleuren en texturen die passen bij de gekozen 'ontwerptaal'.

Natuurlijke, robuuste materialen: gebruik hout, natuursteen en andere materialen die warmte uitstralen en goed verouderen.

Hout materiaal: IOK Hoofdkantoor, Geel, België.

Baksteen: 197 Kensington, Londen.

Robuuste materialen: BerkeleyStree, Londen.

Natuursteen: Banco Caminos Headquarters, Madrid.

Consistent: Gebouwen zijn een consistent geheel van plint tot top, met over het geheel eenduidig materiaalgebruik en daarbij behorende detaillering.

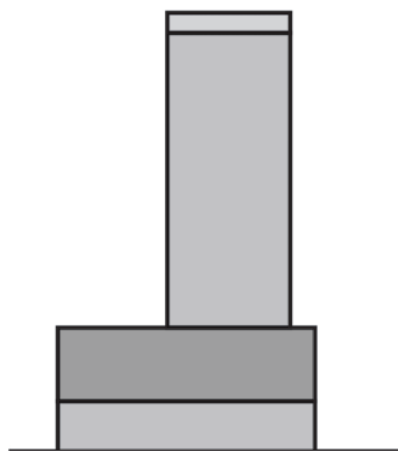
Transparantie: Gebruik glas met een lage reflectiewaarde om visuele verbindingen tussen binnen- en buitenruimten mogelijk te maken, met name in de plint en in lager gelegen verdiepingen.

✓ Consistent kleurenpalet

✓ Consistent kleurenpalet

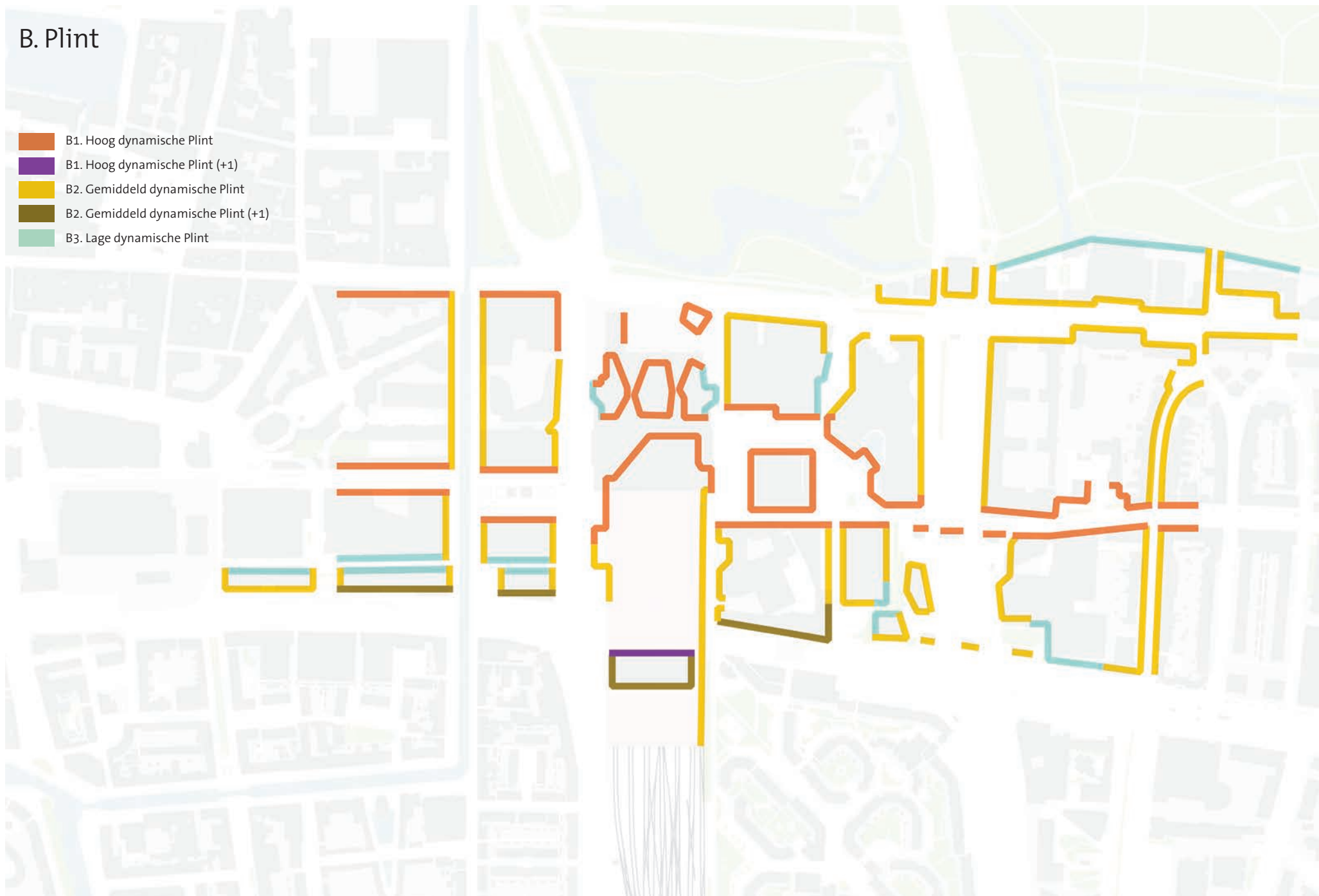
✓ Consistent kleurenpalet

✓ Consistent kleurenpalet

B. Plint

- B1. Hoog dynamische Plint
- B1. Hoog dynamische Plint (+1)
- B2. Gemiddeld dynamische Plint
- B2. Gemiddeld dynamische Plint (+1)
- B3. Lage dynamische Plint

Principes algemeen

Voldoende transparantie: De plinten grenzend aan de openbare ruimtes krijgen een hoge mate van transparantie. Transparante gevels vervagen de grens tussen binnen en buiten, tussen openbare, semi-openbare en privéruimten en dragen bij aan het gewenste rijke en gevarieerde karakter. Transparantie moet worden ontworpen in combinatie met het programma, om te voorkomen dat transparante gevels worden bedekt met tape en gordijnen.

Ogen op de straat, publieke functie op de begane grond: De activiteiten in de plint leveren een positieve bijdrage aan de levendigheid op straat en andersom loopt de levendige openbare ruimte door in het gebouw. Voorbijgangers zien wat zich binnen afspeelt en worden uitgenodigd om deel te nemen of kennis te nemen van wat getoond wordt.

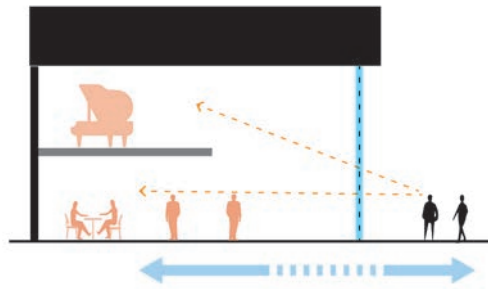
Open doorgangen/ duidelijke toegangen: Deze vervagen de overgang tussen straat en interieur en nodigen mensen uit om in en uit te lopen naar het atrium, de binnenplaats, of de doorgangen.

De verlichting van het interieur: Dit draagt bij aan de sfeer op straat en de sociale veiligheid ('s avonds).

Continuïteit van de plint: Zorg ervoor dat de hoogte van plint, bewegwijzering en gevelreclame een vergelijkbare stijl volgen. Dit zorgt voor rust in het straatbeeld.

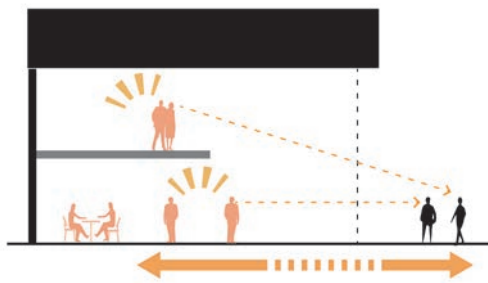
Open doorgangen

Voldoende transparantie

De verlichting van het interieur

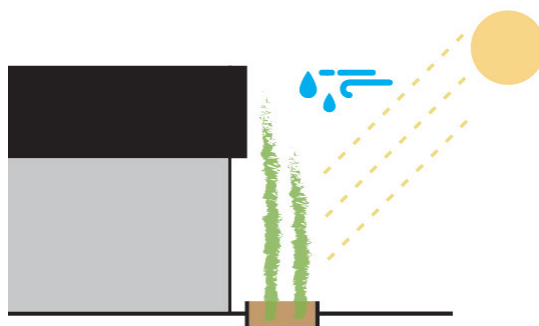
Ogen op de straat

Continuïteit van de plint

Diepte en ritme: Om een rustige visuele ervaring voort te zetten, ontwerp de plint met een ritmisch patroon van open en gesloten elementen. Zoals kolommen of afwisselende gevels, om de voetgangersloop te begeleiden en het visuele belang te behouden. Introduceer arcades of overdekte looppaden om beschutting te bieden en de diepte van de plint te versterken.

Groene gevel: De implementatie van een groene gevel is wenselijk, maar vooral haalbaar als aan specifieke strenge criteria wordt voldaan, omdat het een aanzienlijke investering en bijbehorende kosten voor aanleg, irrigatie en onderhoud met zich meebrengt. Deze criteria omvatten voldoende licht, zon, schaduw, reflectie (oriëntatie van de gevel), wind, water, hoogte, budget, verwacht beeld voor een gezonde plantengroei. Groene gevels met klimplanten en levende gevelsystemen in de plint zijn bij voorkeur met de grond verbonden. Het puntenstelsel Natuurinclusief Bouwen helpt om de juiste keuzes te maken.

Groene gevel

Diepte en ritme

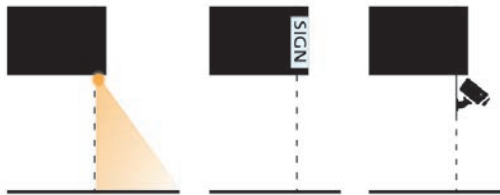
Groene gevel: Mercado, Groningen.

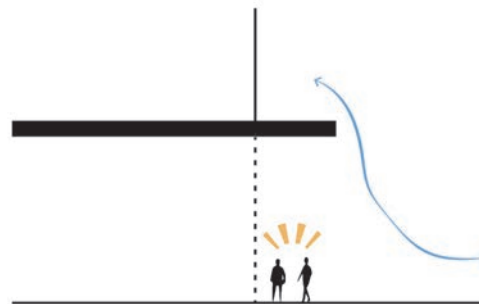
Diepte en ritme: Novartis laboratory, Basel.

Integratie met gebouwen: verlichting, way-finding, logo's/reclame en beheersmaatregelen (bijv. camera's) worden in de luifels of met gevels geïntegreerd om de openbare ruimte zo min mogelijk te belasten.

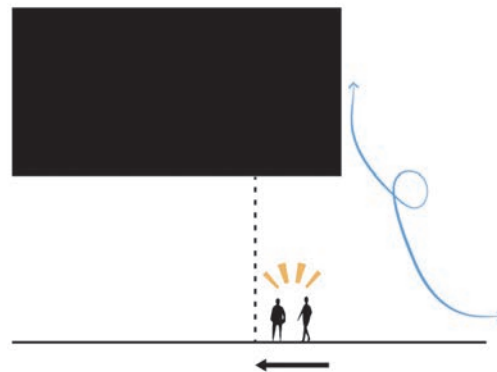
Luifels: Bij het ontwerpen van een stedelijke laag (de onderste verdiepingen van het gebouw) kan overwogen worden om luifels toe te passen. Luifels kunnen entrees markeren en beschutten tegen regen en wind. Ze leiden tot goed beschutte plekken die sociale interactie kunnen stimuleren. Luifels zijn altijd hoger dan 5,0 meter boven straatniveau aangebracht, en integraal onderdeel van het architectonisch concept.

Integratie met gebouwen

✓ Luifel

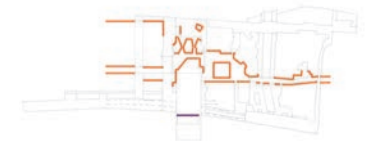
✓ Terugliggende gevel

Luifel: First Rotterdam, Rotterdam.

Terugliggende gevel: IHK Region, Stuttgart.

B1. Hoog dynamische Plint

Langs de Haagse Loper is er sprake van een hoog-dynamische plint.

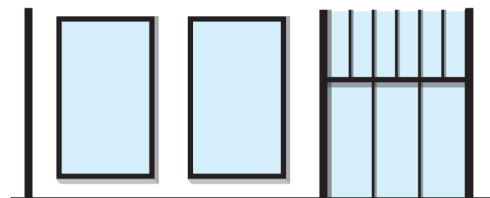
Hoogte plint: De plint (begane grond) kent een vrije hoogte van 8m. Er kan een mezzanine worden gemaakt, mits deze niet meer dan 75% van het beschikbare vloeroppervlak beslaat en de voorgevel niet raakt. (Bij het transformeren van bestaande gebouwen kan uiteraard van deze hoogtebepaling worden afgeweken.).

80% Transparantie: de plintgevel moet voor minimaal 80% (van het te beglazen oppervlak, met uitsluiting van de constructieve delen) uit transparant glas bestaan. Laag reflecterend glas is verplicht voor optimale zichtbaarheid van mensen en interieur.

Het streven is er maximaal op gericht om de niet-transparante plint, zoals bij utiliteitsruimten, laad- en losruimten, (toegangen tot) parkeer- en stallingsruimte en dergelijke, in zij- en achtergevels op te nemen, indien aangetoond wordt dat deze gesloten delen onmisbaar zijn / niet elders ondergebracht kunnen worden.

Plintheogte

Transparant raamoppervlak > 80%

Referentie: Apple Marunouchi, Tokyo.

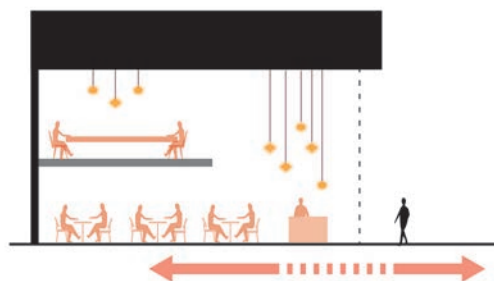
Referentie: Hudson Yard 55, New York.

Meer dan 80% 'uitnodigend programma' op de begane grond: Achter de transparante gevel is uitnodigend, visueel aantrekkelijk programma zichtbaar. Dit programma wordt gekenmerkt door: aanwezigheid en beweging van mensen, aantrekkelijk ingerichte, goed verlichte ruimtes. Entrees tot dit programma zijn aan de hoofd-routes gelegen.

De plinten langs de belangrijkste routes worden gevuld met functies die interactie met de straat aangaan, (gedeeltelijk) voor publiek toegankelijk zijn en ruimte bieden aan ontmoeting, zoals horeca, levendige werk- en ontmoetingsruimte, lobby's van woon- en werkgebouwen, detail-handel met aantrekkelijke interieurs en open etalages.

Er is een diversiteit aan functies die ook in de avond en weekend open zijn zoals horeca, uitgaan en culturele functies. Er moet hierbij voldoende ruimte zijn om de overgang van binnen naar buiten goed en zorgvuldig vorm te geven.

Actief programma op de begane grond

Referentie: Turfmarkt, Den Haag.

Referentie: Meent, Rotterdam.

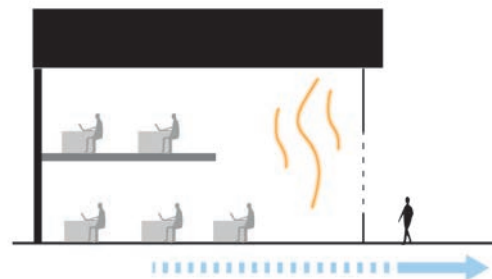
B2. Gemiddeld dynamische Plint

Hoogte plint: De plint (begane grond) kent een vrije hoogte van 8m. Er kan een mezzanine worden gemaakt, maar deze mag maximaal 75% van de ruimte beslaan en mag de voorgevel niet raken. Het is mogelijk om de hoogte aan te passen bij het werken met bestaande gebouwen. Dit gebeurt met volledige aandacht voor andere criteria.

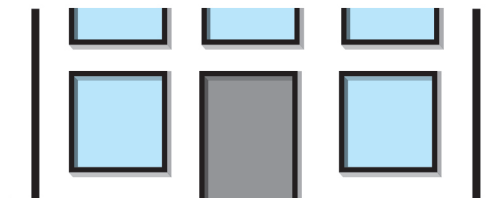
Plinthoogte

50% Transparantie: de plintgevel moet voor minimaal 50% uit transparant glas bestaan. Laag reflecterend glas is verplicht voor optimale zichtbaarheid van mensen en interieur.

Actief programma op de begane grond

50-80% actief programma op de begane grond: Woon/werkstraten hebben naast woningen ook ruimte voor maatschappelijke voorzieningen en meer lokale horeca, met name op de hoeken van gebouwen. Er is sprake van geleidelijke overgangen van privaat naar publieke ruimtes en een aantrekkelijke voorzieningenmix

Transparant raamoppervlak > 50%

Referentie: KEXP Headquarters, Seattle.

Referentie: One Pancras Square, Londen.

B3. Laag-dynamische Plint

Zij-en-achtergevels worden bestempeld als laag-dynamische plint, maar worden niet behandeld als de 'achterkant' van de stad.

De laag-dynamische plinten huisvesten logistieke functies, maar ook werkruimtes en entrees van woning, zodat een sociaal veilig gebied ontstaat. Woningen op lagere woonlagen met goed herkenbare lobby's op maaiveldniveau zijn goed voor de levendigheid en leefbaarheid op straat.

Volledig gesloten gevel (zonder puien, ramen of deuren en zonder inkijk) wordt tot het minimum beperkt. Naast de (eventueel) gesloten delen is ruimte voor programma met gevelopeningen (eyes on the street).

Er wordt veel aandacht besteed aan materialisatie, detaillering en beheer. De gevel heeft reliëf (diepte), is robuust (blijft lang goed) en kan betaalbaar beheerd worden (blijvend schoon en veilig).

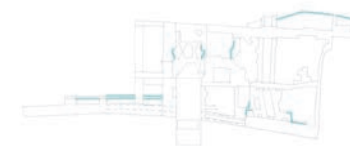
Genoeg licht op straat

Werkruimtes

Woonruimte

Referentie: Georg-Herrmann-Allee, Potsdam.

Referentie: Het Lage Zand/ hoek Schedeldoekshaven

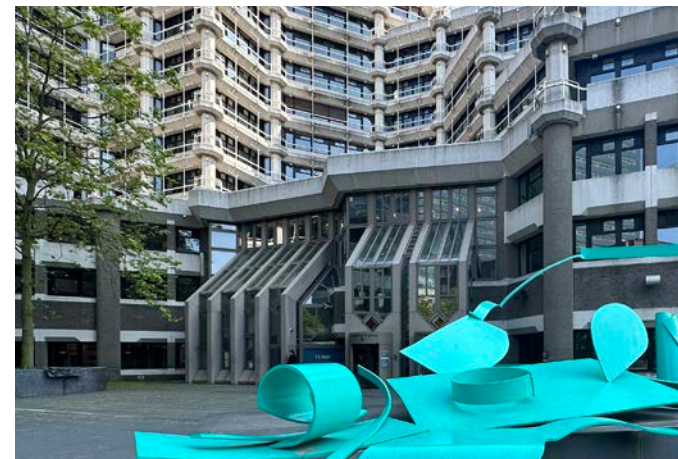
Post 65 plinten

ADD-ON oplossing: het gebied kent een aantal (architectonisch) waardevolle panden van na 1965. Tegelijkertijd zijn lang niet alle plintgevels van deze gebouwen van voldoende kwaliteit. Er is sprake van een groot aandeel gesloten gevel en de architectonische uitwerking is soms onvoldoende. Ook hebben deze gevels vaak te lijden onder matig beheer en is er sprake van verrommeling door elkaar opvolgende 'verbouwingen' met een beveiligingsoogmerk.

Bij transformatie is het mogelijk deze gesloten plinten open te breken in combinatie met een drempelloze aansluiting van binnen- en buitenruimten en het creëren van doorwaadbare gebouwen. Uitbreiding op plintniveau kan deze 'dode' gevels transformeren, de dynamiek vergroten en de identiteit van het gebied versterken op een manier die passend is in het geheel. De uitbreiding van Bezuidenhoutseweg 67 dient als goed voorbeeld van deze aanpak.

Bezuidenhoutseweg 67 zijde Prinses Irenepad

Bezuidenhoutseweg 67

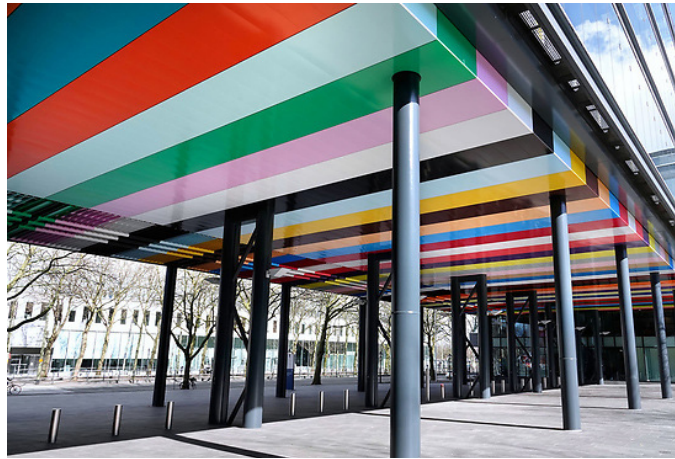
Ministerie van EZ/Landbouw.

Nationaal Archief.

Blinde gevels

Artistieke muuroplossing: Op locaties met beperkte ruimte en (nog) onvoldoende aanleiding voor een verbouwing, wordt gezocht naar middelen die tot visuele verbetering van de gevel leiden. Dit kan door middel van een mooi gematerialiseerde voorzetwand, een artistieke ingreep, betere verlichting of een combinatie hiervan. Deze aanpak is ook toepasbaar bij utilitaire functies onder infrastructuur en kunstwerken.

Ministerie van Financien: doorbraak en artistieke ingreep

Ministerie van Financien: transparantere voorzetgevel

Referentie: Henry Moore Wall Relief, Rotterdam.

Referentie: Abstract Wall Relief, Glasgow.

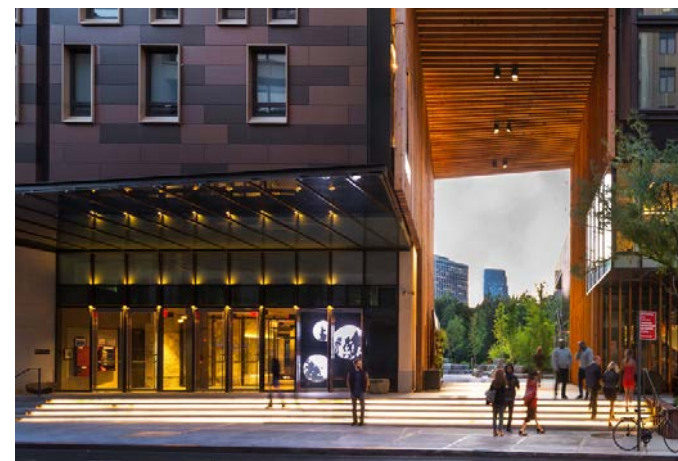
Hoofdentrees en Entree fietsenstalling

Hoofdingang: Hoofdentrees zijn uitnodigend en visueel aantrekkelijk; hebben sterke architectonische kenmerken zoals een luifel of uitkraging, om de zichtbaarheid te verbeteren en een gevoel van aankomst te geven. Overweeg beschutte gebieden om sociale interactie aan te moedigen en een comfortabele wachtruimte te bieden.

Entree fietsenstalling: Zorg ervoor dat de ingang goed toegankelijk is en is aangesloten op fietspaden. Als er sprake is van een hoogteverschil, moet de hellingbaan worden geïntegreerd in het ontwerp van het gebouw.

Hoofdentree: Jakoba Mulderhuis, Amsterdam.

Ingang met open doorgang: Pierhouse, Brooklyn.

Ondergrondse fietsingang: Leidseplein, Amsterdam.

Fietstoegang: Fietsenpakhuis, Zaandam.

Logistieke ingang en Ondergrondse ingang

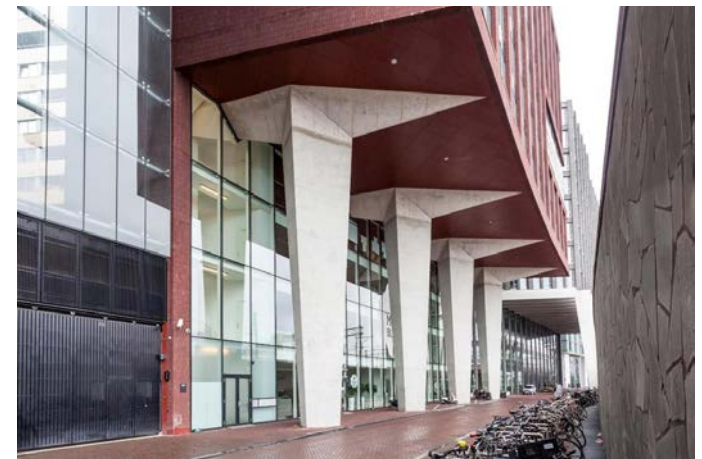
Logistieke ingang: Zorg voor sociale veiligheid; efficiënt verkeersmanagement binnen het logistieke entreegebied; ontwerp duidelijke rijroutes, laadzones en parkeerplaatsen om de orde te handhaven en verstoringen tot een minimum te beperken; integreer laadperrons (zoals laadplatforms, liften of dock levelers) in het gebouwoontwerp. Plaats deze voorzieningen indien mogelijk in het gebouw om de ruimte voor het publiek te maximaliseren.

Eventuele hellingen/hellingbanen mogen pas binnen de rooilijn van een gebouw beginnen en ook de bijbehorende aanmeldpalen en hekjes worden binnen die rooilijn geplaatst.

Ondergrondse ingang: Vlotte doorstroming van voertuigen en duidelijke bewegwijzering; ontwerp de ingang en hellingbaan zodanig dat ze harmoniëren met de omgeving. Overweeg het gebruik van complementaire materialen, kleuren en afwerkingen die een visueel aantrekkelijk en samenhangend entreeontwerp creëren.

Logistieke ingang: Diergaardesingel, Rotterdam.

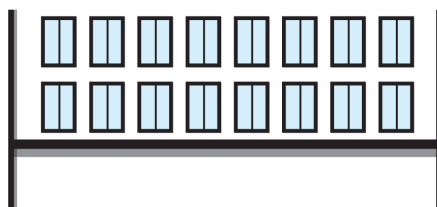
Logistieke ingang: Oosterdoksstraat, Amsterdam.

C. Stedelijke laag

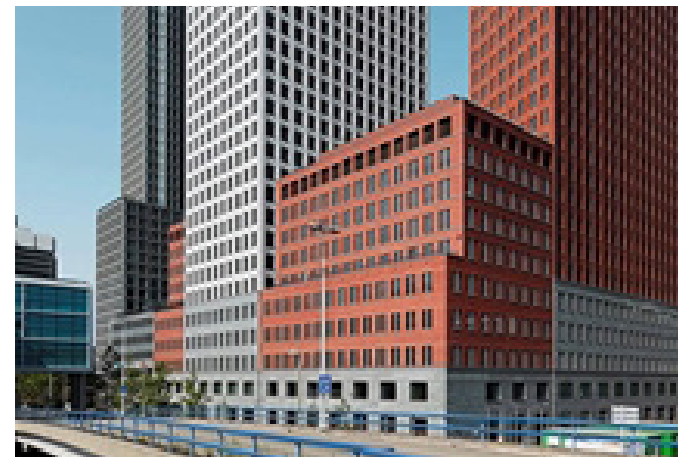
Principes per sfergebied

C1. Zijde Spuikwartier: Zorg ervoor dat gebouwen samenhang vertonen met het karakter van het Jubi-gebouw en andere gebouwen in de omgeving.

De aanbevolen hoogte voor de stedelijke laag moet nauw aansluiten bij die van het Jubi-gebouw.

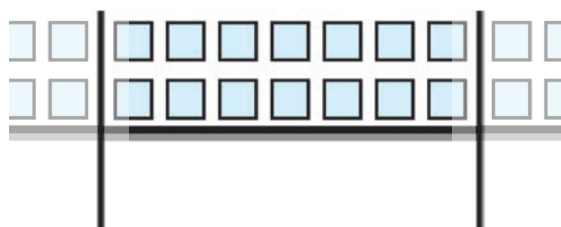
C1. zijde Spuikwartier: volg JUBI-gebouw

Zijde Spuikwartier: JUBI-gebouw, Den Haag.

C2. Stationsomgeving: Zorg voor een coherente stedelijke laag binnen elk bouwblok, voor eigen-tijdse esthetiek en architectonische kenmerken. Voor een nieuwe of gerenoveerde stedelijke laag in Post65-gebouwen moet het ontwerp verband houden met het oorspronkelijke karakter, bijvoorbeeld de terrassen van Bezuidenhoutseweg 67.

Voor de aanbevolen hoogte voor de stedelijke laag in de Stationsomgeving wordt geadviseerd om binnen het bereik te blijven dat gedefini-eerd wordt door de bestaande structuren van het Nationaal Archief en het Stationsgebouw. De Ontwikkelvisie Den Haag Centraal is hiervoor leidend.

C2. Stationsomgeving: grote parcellering

Stationsomgeving: Nationaal archief, Den Haag.

Referentie: Landdrostdreef, Almere.

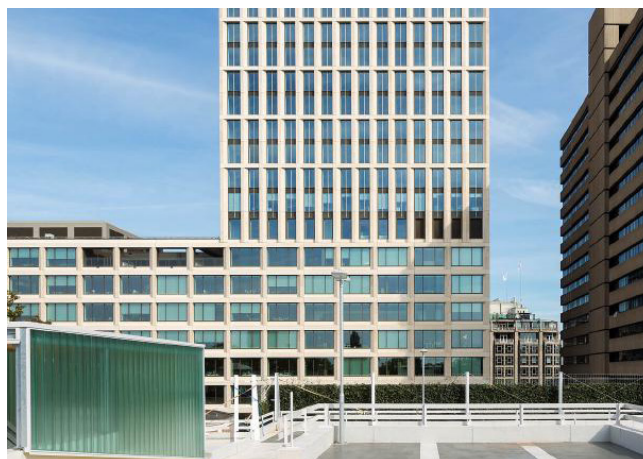
Referentie: Wijnhavengebouw aan de Turfmarkt.

Referentie: Europahafenkopf, Bremen.

Referentie: Centrum Gdynia, Polen.

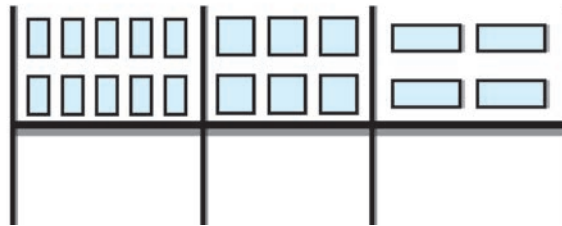
Referentie: First, Rotterdam.

Referentie: Westlink, Zurich.

C3. Zijde Bezuidenhout: Omarm een kleine korrel en houd rekening met historische architectuurstijlen. Ontwerp gebouwen met een doordachte benadering van schaal, waarbij de nadruk ligt op elementen die resoneren met de historische en stedelijke structuur van kleinere percelen in dit gebied.

Voor de aanbevolen hoogte voor de stedelijke laag wordt hier verwezen naar de Ontwikkelvisie.

C3. Zijde Bezuidenhout: kleine parcellering

Kleine korrel, referentie: IOK Hoofdkantoor, Geel, België.

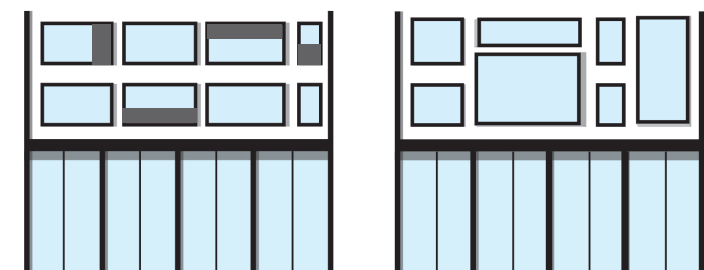
Paleis van Justitie, Den Haag.

Principes algemeen

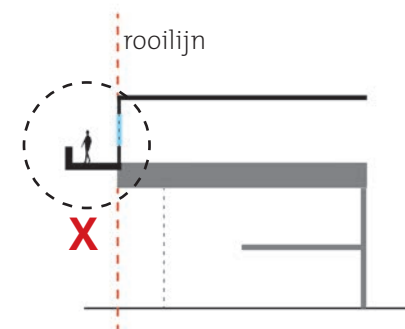
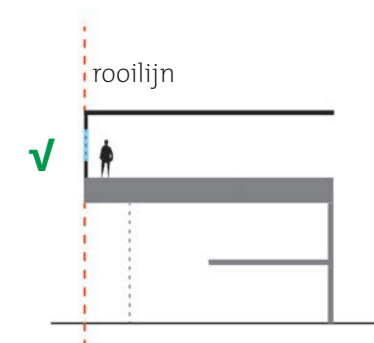
De stedelijke laag moet een gevoel van rust uitstralen. De gevel moet ritmisch aansluiten bij de plint, waarbij onregelmatigheid bij elementen zoals balkons en ramen en onrustige decoraties worden vermeden.

Rustig en afgestemd op het ritme van de plint

Druk en niet afgestemd op het ritme van de plint

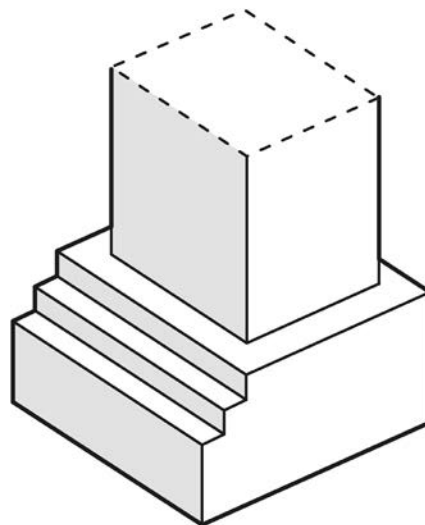

Eerste laag boven plint moet de rooilijn volgen.

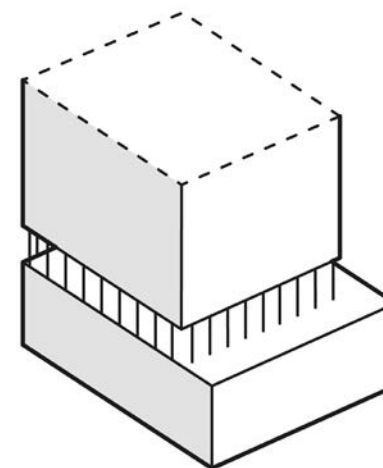
‘De zorgvuldig gepositioneerde hoogbouw kent goede overgangen in hoogte naar de omliggende lagere wijken, zoals de historische binnenstad en de laag dynamische gebieden in het CID.’ (Bron: Kwaliteitsplan CID)

De stedelijke laag is duidelijk herkenbaar in de massa-opbouw van nieuwe gebouwen. De eerste laag boven de plint moet de rooilijn volgen, waardoor een aaneengesloten front ontstaat, terwijl uitkragingen of balkons boven deze laag zijn toegestaan. De hoogtelimiet voor de stedelijke laag is gespecificeerd in de ontwikkeling Den Haag Centraal.

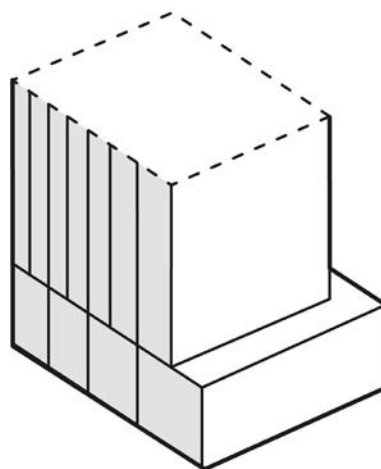
Visuele afbakening: Zorg voor een visuele afbakening tussen de stedelijke laag en de toren, bereikt door doordachte toepassing van materialen, texturen en architectonische elementen. Of er nu wordt gekozen voor een subtiel of sterk onderscheid, het ontwerp moet middelen gebruiken die duidelijk de overgangszone tussen de stedelijke laag op de begane grond en de toren daarboven definiëren.

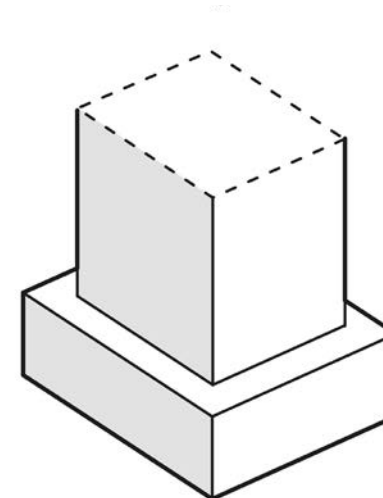
✓ Terugliggende gevel

✓ Loskoppelen stedelijke laag en toren

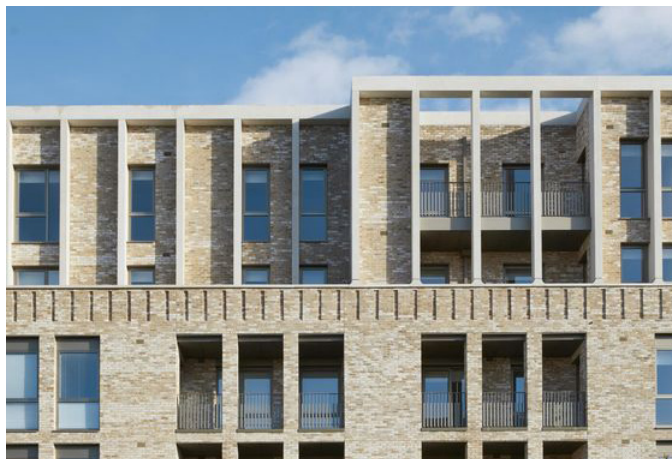

✓ Veranderingen in geleding

✓ Veranderingen in bouwvorm

Bij het ontwerp van de stedelijke laag moet speciale aandacht worden besteed aan de behandeling van de bovenste verdiepingen van deze laag. Voorbeelden van speciale behandelingen omvatten eenvoudige inspringingen, variaties in de plaatsing van ramen, evenals de integratie van artistieke gevels en trapsgewijze terugtrekkingen. Deze overwegingen hebben tot doel de esthetische aantrekkingskracht van de stedelijke laag te vergroten, waarbij wordt gestreefd naar een harmonieuze integratie binnen de stedelijke omgeving, en tegelijkertijd flexibiliteit bieden voor innovatieve ontwerpoplossingen.

Referentie: Unity Place, Londen.

Ministerie van economische zaken en klimaat

Referentie: Bard College Berlin Student Residences, Berlijn.

Referentie: 197 Kensington, Londen.

Groen op de stedelijke laag

Alle van bovenaf zichtbare daken worden groen ontworpen en ingericht. Zorg voor een ontworpen landschappelijke kwaliteit die aansluit bij de gemeentelijke ambities op het gebied van stadsecologie (daken dragen bij aan biodiversiteit). De windsituatie op het groene dak moet gebruik en succes van ecologie waarborgen.

Woningen die grenzen aan de groene daken krijgen een klein terrasoppervlak. Kantoorruimte krijgt een klein terrasoppervlak aan gemeenschappelijke buitenruimte.

Dakgroen op de stedelijke laag wordt zo ontworpen dat het groen aan de randen van het dak zichtbaar is vanaf straatniveau (voldoende 'vol' en voldoende hoog).

Net als groene gevels zijn groene daken haalbaar als aan duidelijke criteria wordt voldaan op het gebied van ontwerp, robuustheid en beheer. Het dak vergt een passende investering voor aanleg, irrigatie en onderhoud. Bij ontwerp, aanleg en beheer moeten specialisten worden betrokken om de levensvatbaarheid te garanderen. Er dient een realistisch (en betaalbaar) onderhouds- en managementplan te worden opgesteld, dat in werking treedt bij de ingebruikname, een lange looptijd kent en voldoende garanties op succes (en evt. herstel bij achteruitgang) omvat.

Referentie: Daktuin, Zweden.

Referentie: Bryga, openbaar dakpark, Helsinki.

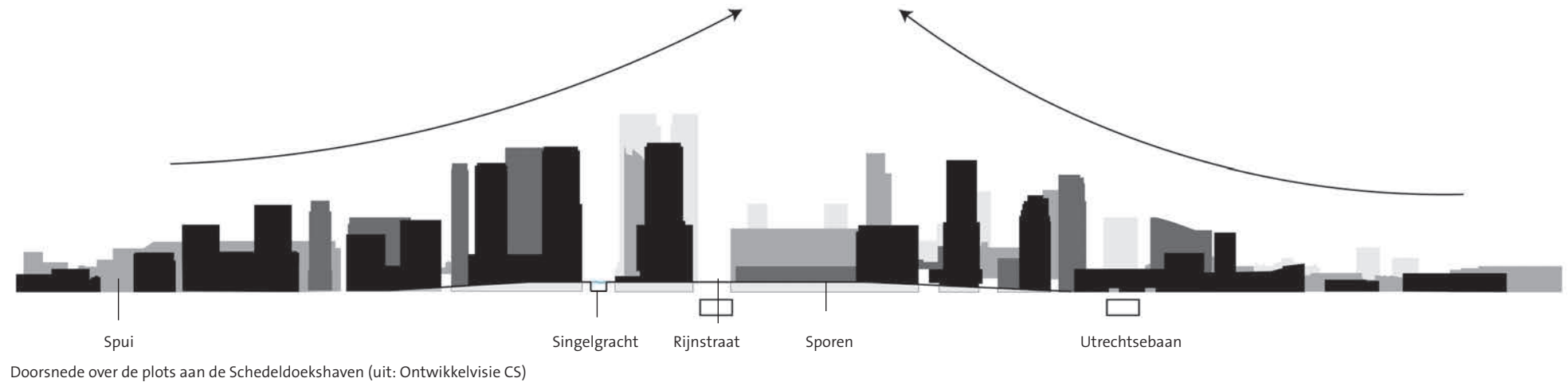
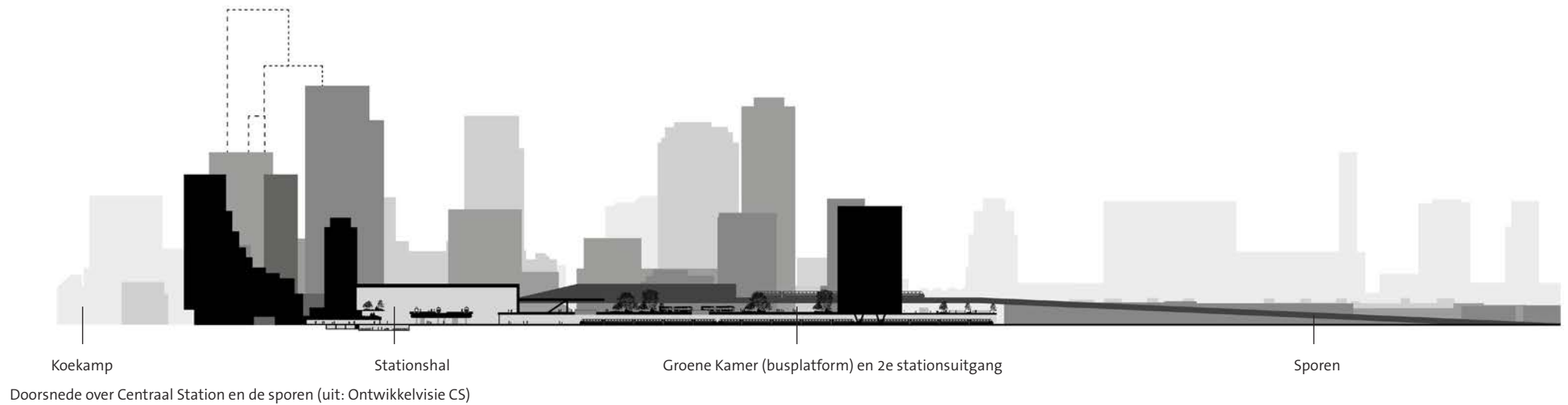

Referentie: Erasmus MC, Rotterdam.

Referentie: NPS Podium Daktuin, Toronto.

D. Toren

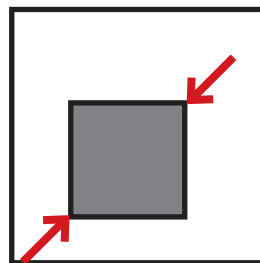
Principes algemeen

Maximaal 50% van de footprint van de stedelijke laag mag bebouwd worden.

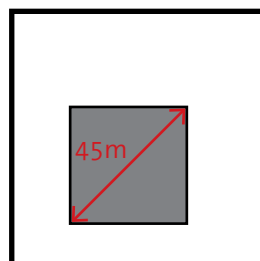
Slankheidseis: Voor torens tot 70 meter hoog geldt: het aanzicht van het gebouw is nooit breder dan 45 meter. Voor torens hoger dan 70 meter geldt: tot 70 meter is het aanzicht van het gebouw nooit breder dan 56 meter; vanaf 70 meter is het aanzicht van het gebouw nergens breder dan 45 meter. (Aanzicht: horizontale projectie, uit welke kijkrichting dan ook bekeken)

Visuele onderbreking: Om de visuele rijkdom te vergroten en monotonie in de skyline te voorkomen, wordt de gevel met subtiële visuele variaties ontworpen.

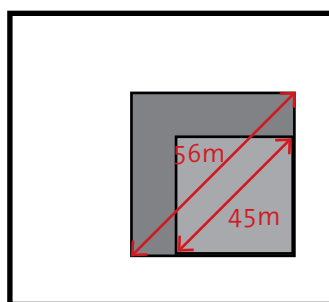
Deze variatie wordt om de max. 30 meter aangebracht. Verschillende architectonische middelen zijn toegestaan: terugliggende gevels, horizontale accenten, veranderingen in gevelindeling of in detaillering. De variatie is subtiel in die zin dat de toren geen collage wordt van verschillende stijlen, geveltypes, kleuren of materialen, maar dat er binnen één samenhangende esthetiek sprake is van een subtiële ontwikkeling of geleiding van het beeld van het hoge gebouw.

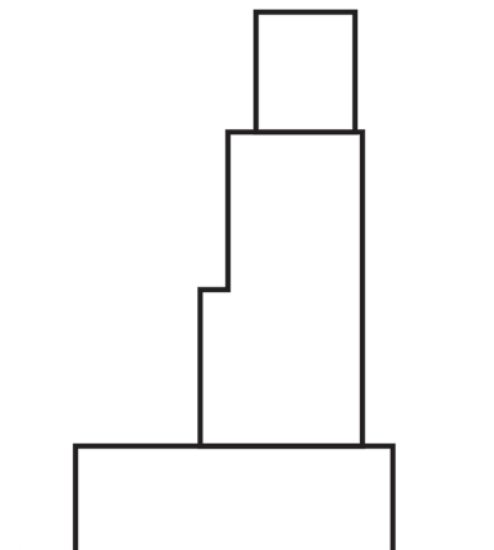
maximaal 50% van de footprint

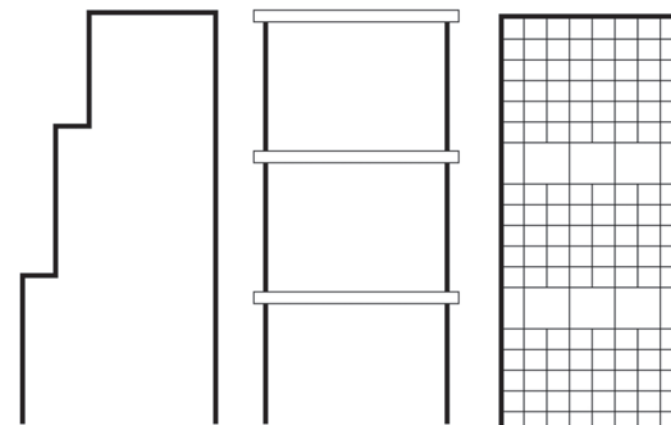
toren tot 70 meter

toren hoger dan 70 meter

visuele onderbreking ongeveer elke 30 meter

Verschillende manieren over visuele onderbreking

Principes per sfeergebied

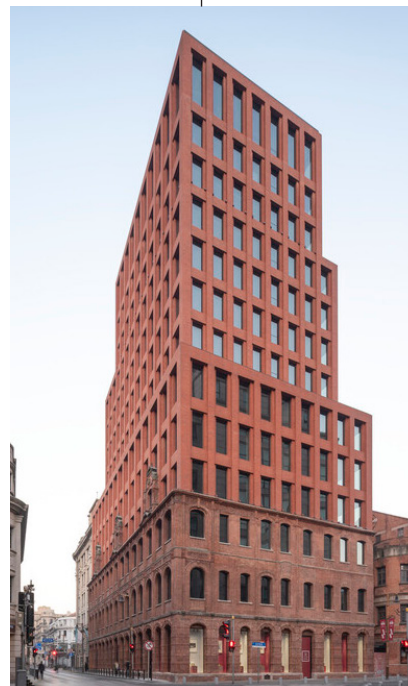
Zijde Spuikwartier: Nieuwe volumes volgen op de principes van bestaande gebouwen (Jubi-gebouw). Het ontwerp van een nieuwe toren moet een samenhangende visuele continuïteit behouden. Besteed speciale aandacht aan de stilistische samenhang tussen de nieuwe toren en de bestaande gebouwen, rekening houdend met de relatie tussen hen. Verenig het kleurenpalet van het nieuwe gebouw met de gevestigde architectonische stijl om een harmonieus visueel ensemble te creëren.

Referentie: First Rotterdam, Rotterdam.

Referentie: JUBI gebouw, Den Haag.

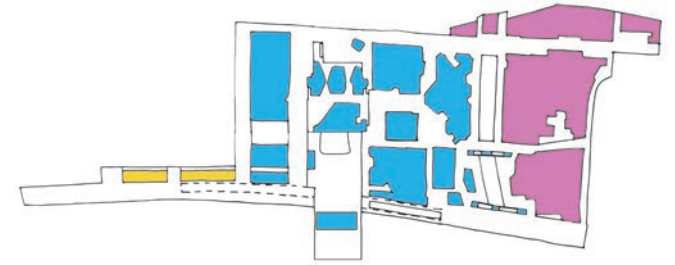

Referentie: Rockbund 6, Shanghai.

Stationsomgeving: In de Stationsomgeving is momenteel een mix van gebouwen met verschillende architecturale stijlen. Dit biedt voor het ontwerp van nieuwe torens de vrijheid om hedendaagse architectuur vrijelijk tot uiting te brengen met bijvoorbeeld een expressieve kroon. Ontwerp met eigentijdse esthetiek en architectonische kenmerken; maak gebruik van strakke lijnen, innovatieve materialen en ontwerpelementen die moderniteit typeren.

Referentie: Rolex building, New York.

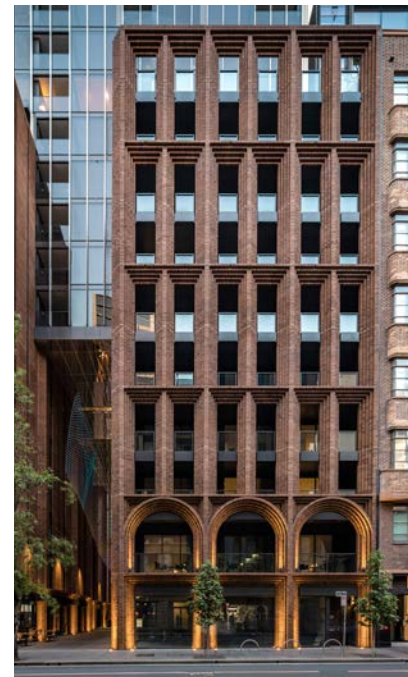
Zijde Bezuidenhout: Torens worden zorgvuldig ontworpen om in harmonie te zijn met de bestaande omgeving, gekenmerkt door historische elementen zoals kleinere perceelindeling en voornamelijk bakstenen gebouwen. Terwijl het gebruik van innovatieve materialen wordt aangemoedigd, is het essentieel dat deze naadloos opgaan in de historische context. Sculpturale opbouw met terugliggende delen laat torens goed aansluiten.

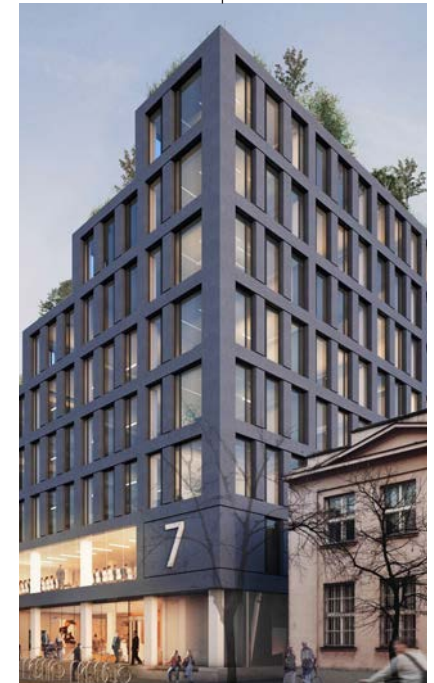
Babylon Den Haag

Referentie: Kings' Cross, Londen

Referentie: Arc tower, Sydney.

Referentie: Praha 7, Praag.

E. Kroon

- huidige bebouwing >50 meter
- zoekgebied voor nieuwe bebouwing >50 meter
- zoekgebied >50 meter na 2040

Principes algemeen

De kroon is een uitgelezen plek voor bijzondere functies: een rooftopbar, een skyclub, een uitzichtplatform, etc. en is zo mogelijk openbaar toegankelijk. Als een bijzondere (openbare) functie niet beschikbaar is of niet haalbaar, wordt gezocht naar bijzondere elementen uit het standaard woon- of werkprogramma (denk aan de grotere maten: penthouses, vergaderruimtes, boardrooms, bedrijfsrestaurant, grotere presentatieruimtes etc.)

De kroon moet voldoende hoog zijn (niet slechts de bovenste verdieping beslaan); moet in architectuur aansluiten bij de stijl van de schacht van de toren, maar daar in uitwerking een verbijzondering van zijn; duidelijke kenmerken van een beëindiging hebben.

Technische installaties zoals voor liften, energie-opwekking, ventilatie, luchtverversing, glazen-wassersinstallaties etc. moeten geïntegreerd worden in het ontwerp van de kroon en mogen niet detoneren of afleiden.

Kronen in Den Haag Centrum: een goed voorbeeld van expressieve kronen die de Haagse skyline typeren.

Referentie: Strijkijzer, Den Haag

Referentie: New Orleans, Rotterdam.

Referentie: Grotiustorens (The Roofs), Den Haag.

4. Beeldkwaliteit Openbare ruimte

Ruimtelijke principes voor de openbare ruimte

In dit hoofdstuk over de openbare ruimte van Den Haag Centraal wordt verder gewerkt met de ambities en principes uit het Kwaliteitsplan CID en daarbij wordt speciale aandacht gegeven aan de groene en blauwe opgaven: klimaatadaptatie, het reduceren van hittestress, ecologische waarden en biodiversiteit.

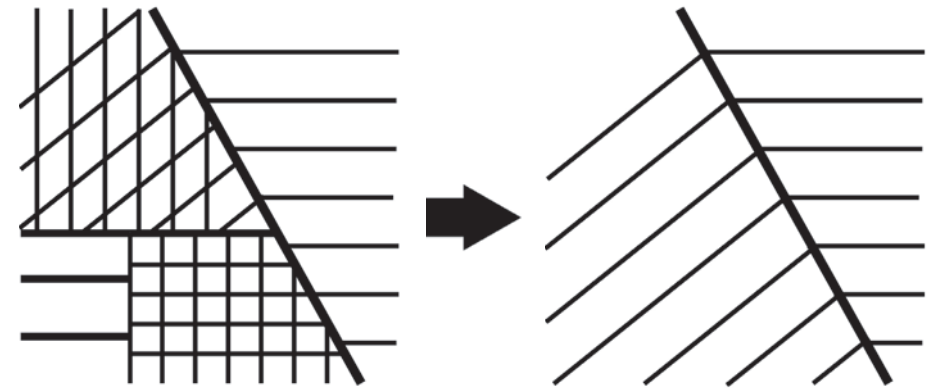
Koester de openbare ruimte

De kwaliteit van de openbare ruimte en de daarmee samenhangende bebouwing verdient veel aandacht. Dit beeldkwaliteitsplan omschrijft veel ambities voor de openbare ruimte, omdat dit in de moderne stad - meer dan de gebouwen dat zijn - de continue factor is. Door te redeneren vanuit de kwaliteit en leefbaarheid van de buitenruimte ontstaan scherpe richtlijnen voor de plinten en de stedelijke laag van de gebouwen.

Rust ...

Het stadsbeeld van de stationsomgeving is een combinatie van opvallend vormgegeven gebouwen met verschillende functies in de plint, met terrassen, logo's en reclames; van diverse type openbare ruimte; van bruggen en viaducten, zichtbaar van opzij en van onderen; van een staalkaart aan zitelementen, bewegwijzeringen, veiligheidsmaatregelen, groen-oplossingen, verlichtingsmasten, kunst. Deze combinatie zorgt voor een hectisch, onrustig beeld. Temidden hiervan streeft het Beeldkwaliteitsplan naar meer rust.

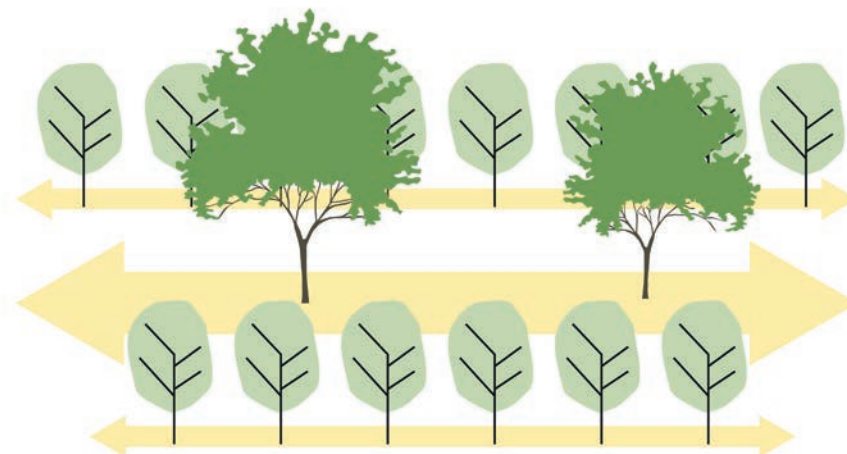
Opruimen

De openbare ruimte van Den Haag Centraal is op veel plekken een lappendeken van afzonderlijke ingrepen. Alleen door samenhang in ontwerp, beveiliging, uitvoering en beheer van de openbare ruimte komt het principe van een rust uitstralende, harmonieuze omgeving binnen handbereik.

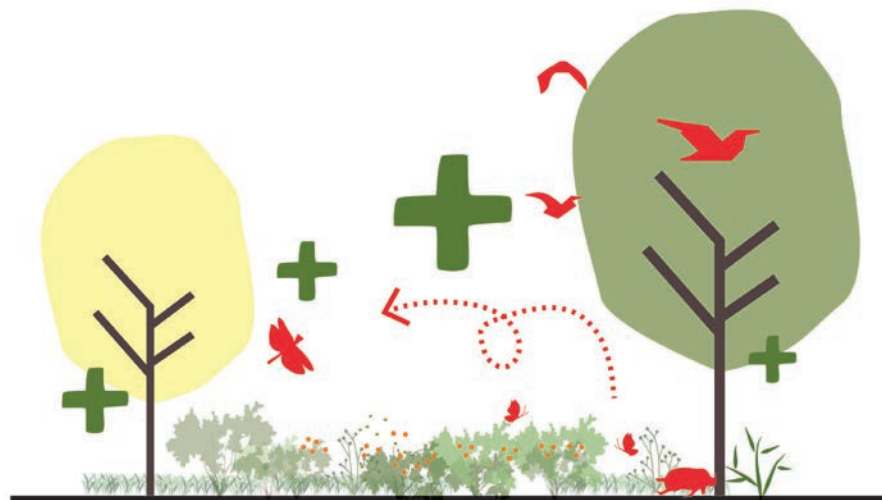
Doorgaan en Verblijven, Ruimte voor ontmoeting

Omdat toegankelijkheid en duidelijke routes zo belangrijk zijn, is het streven naar een stationsomgeving met zo min mogelijk obstakels. Daarbij wordt veel aandacht besteed aan verblijfskwaliteit, met aandacht voor plekken om te verblijven in een aantrekkelijke omgeving. Ook wordt ruimte gemaakt voor ontmoeting en spelen, binnen de beschikbare ruimte.

Solitaire bomen in het hart, omlijst door lanen

De vergroening van Den Haag Centraal is een belangrijke opgave. Volwassen bomen zijn aantrekkelijk, geven karakter en identiteit aan een plek, ondersteunen bij waterbeheer en bieden bescherming tegen zon en wind. De lange Haagse Lijnen zijn bij uitstek geschikt voor laanbeplanting, maar op de pleinen en pleintjes in het hart van het gebied valt de keuze op mooie solitaire bomen of boomgroepen: elke ruimte zijn eigen boom. Bestaande beperkingen in de ondergrond kunnen leiden tot andere keuzes.

Biodiversiteit

In hoogstedelijke omstandigheden zijn daarbij passende soorten verplicht, het assortiment moet een toevoeging bieden aan de potentiële biodiversiteit van het gebied. Bevorder de stedelijke biodiversiteit door te zorgen voor bomen, struiken, vaste planten, klimplanten, bollen en inheemse kruidachtige vegetatie als schuilplaats, nestel- en/of voedselbron voor met name vogels en insecten, uitgebreide nectarkalender voor insecten zoals bijen en vlinders. Sluit aan bij de bestaande ambities en soortenkeuze op stedelijk niveau, zoals het Haagse Bos wat een goede referentie is.

Daarnaast dient rekening gehouden te worden met:

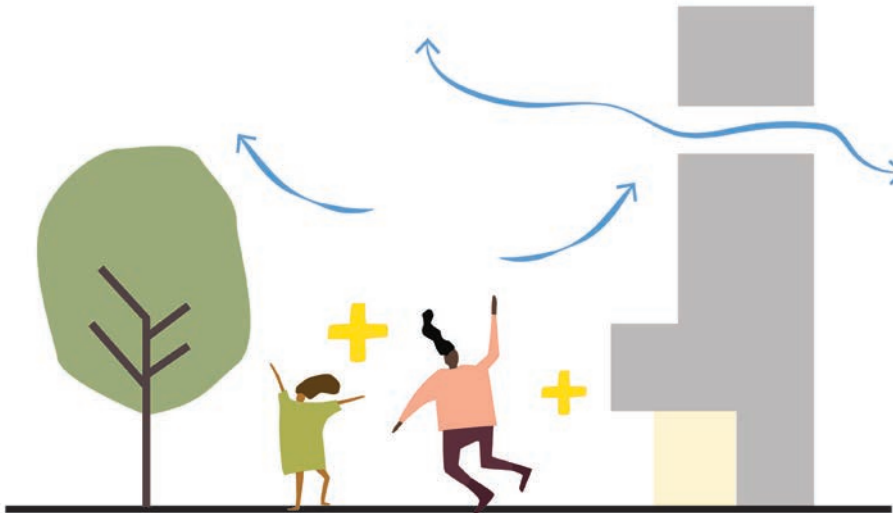
Ondergrondse omstandigheden: ruimte voor optimale groeiplaatsen zodat beplanting tot wasdom kan komen. Gebruik van het gebied (veel voetgangers)

beïnvloedt mogelijkheden (ruimte, verdichting, veiligheid/zichtbaarheid).

Fysieke omstandigheden: zon, wind, water: kies assortiment op basis van (micro-) klimaatomstandigheden. Diversiteit is beperkt in dit gebied vanwege de vele hoge gebouwen.

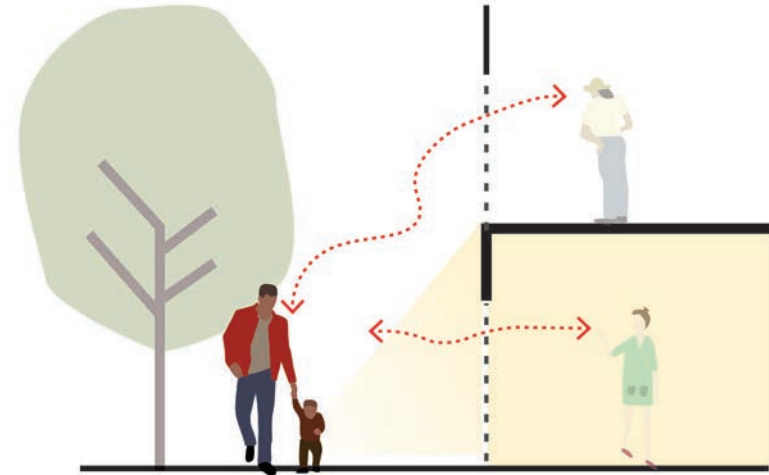
Onderhoud: in moeilijke groeiomstandigheden moet meer aan onderhoud worden gedaan om groei van bomen en planten te bevorderen. Tijd en geld moeten worden gereserveerd voor aanplant. Goed onderhoudsplan voor gekozen beplanting.

Beeld: het gewenste beeld van de beplanting (natuurlijk, cultureel, keuze zoveel mogelijk inheems) en de mogelijkheden gegeven de omstandigheden.

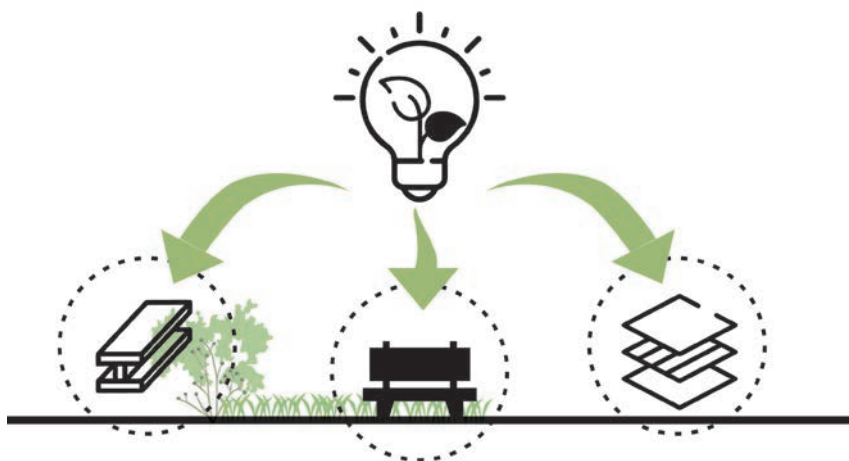
Windklimaatoverwegingen

Bepaal op basis van windonderzoek (van de bestaande situatie, met een update bij elk nieuw bouwproject) waar de windsituatie kritisch kan zijn. Ontwerp op die plekken met natuurlijke middelen (routes, plantvakken) en architectonische middelen (luifels, terugliggende gevels) om het windklimaat te verbeteren, en beperk hulpmiddelen zoals schermen.

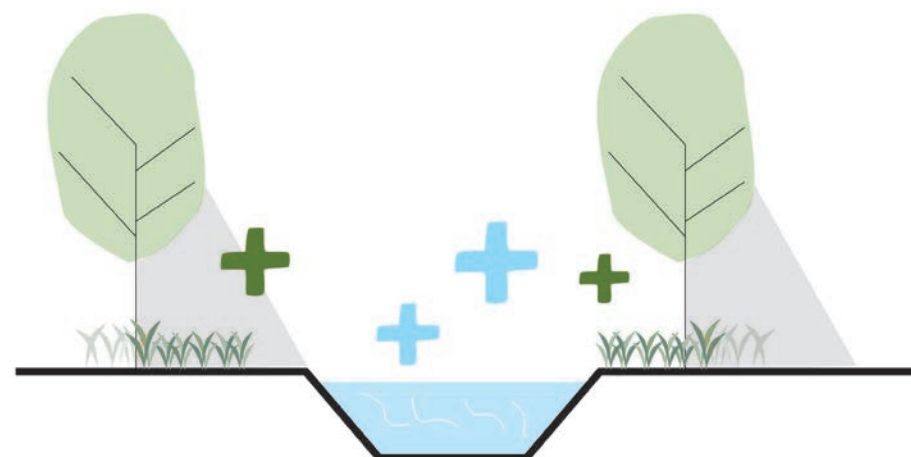
Sociale veiligheid

Besteed aandacht aan sociale veiligheid door duidelijke zichtlijnen, goede verlichting, goed onderhoud en alternatieve routes. Zorg voor toezicht en/of ogen op straat.

Duurzame en innovatieve materialen

Het Handboek Openbare Ruimte is bepalend voor de materiaalkeuze. In de intensieve stationsomgeving geldt materiaalkeuze die duurzaam is en minimaal onderhoud vergt. Overweeg energiezuinige technologie om het energieverbruik te minimaliseren. Begin met het gebruik van gangbare (Hofstadkwaliteit) materialen en verken tegelijkertijd eenvoudige beheersoplossingen, vooral met betrekking tot klimaatadaptatie.

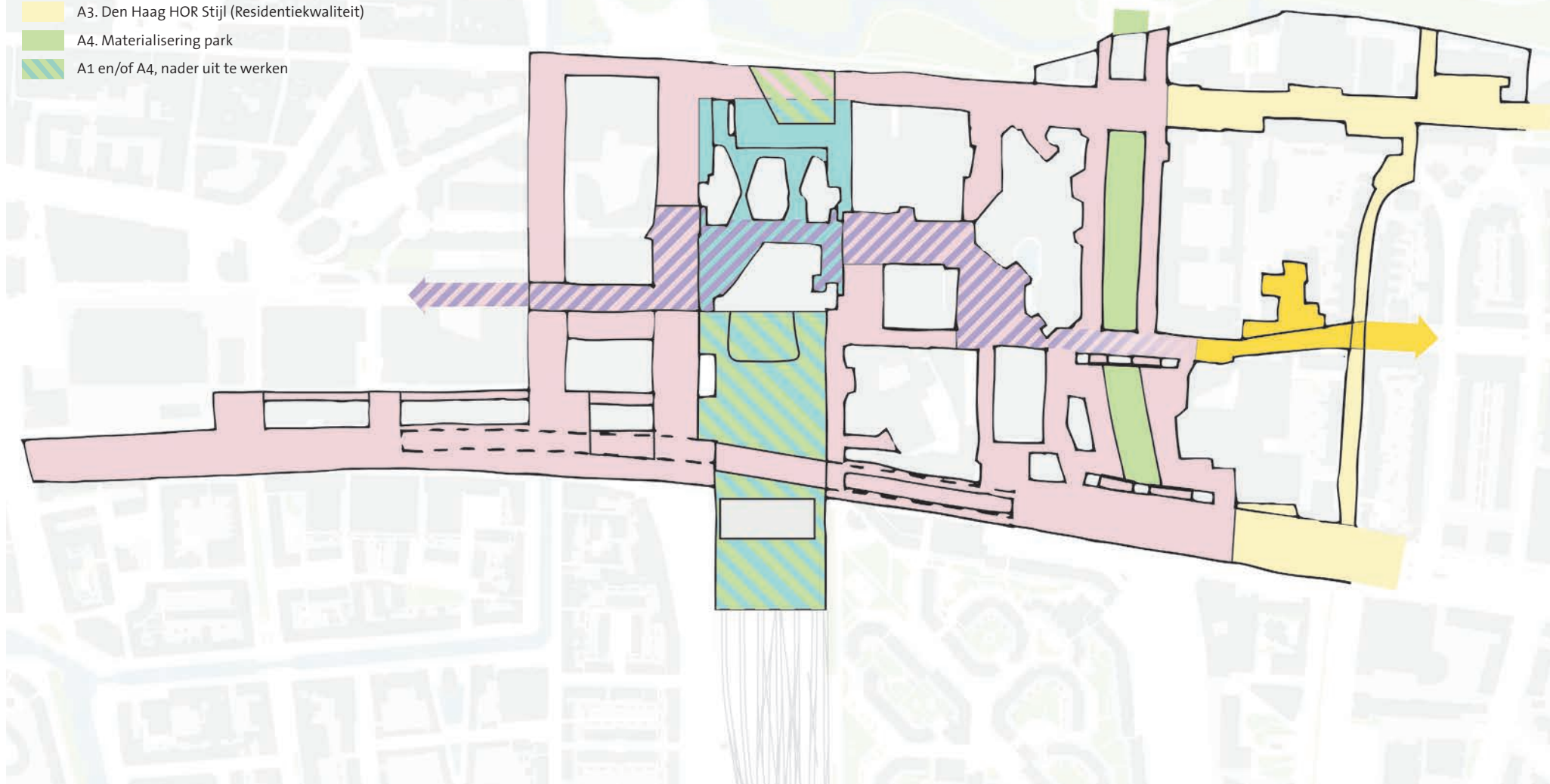

Klimaatadaptiviteit

Integreer groene straten en zichtbare watersystemen als onderdeel van een strategie voor klimaatadaptatie in het ontwerp van de openbare ruimte.

A. Materialisatie en kleur verharding

- A1. Centraal Station Stijl (Hofstadkwaliteit)
- A2. Haagse Loper (Hofstadkwaliteit)
- A2. Haagse Loper (Residentiekwaliteit)
- A3. Den Haag HOR Stijl (Hofstadkwaliteit)
- A3. Den Haag HOR Stijl (Residentiekwaliteit)
- A4. Materialisering park
- A1 en/of A4, nader uit te werken

Principes algemeen

Haagse Schoonheid: Gebruik baksteenpatronen en texturen die het erfgoed en het bestaande karakter van de stad weerspiegelen.

Rust: Vermijd opdringerige patronen die afbreuk doen aan het streven naar een kalme achtergrond voor het stadsleven.

Duidelijke bewegwijzering: ontwerp bestrating zó dat het voetgangers ondersteunt bij het vinden van hun weg; maak helder onderscheid tussen bestrating voor doorstroming of voor verblijf.

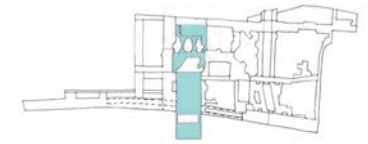
Continuïteit en eenheid: Streef naar een doorlopend bestratingsontwerp. Vermijd abrupte veranderingen of onderbrekingen in het wegdek. Besteed aandacht aan de kalme detaillering van overgangen, door aandacht voor kleur, materiaal, patronen en simpele begrenzing (banden) zorg voor mooie integratie in de bestrating van elementen zoals putdeksels en goten, boombeschermers en -roosters. Gebruik samenhangende kleuren, patronen en materialen, zodat het geheel een rustig beeld geeft.

Muzenplein Den Haag

Referentie: Sint Plechelmusplein, Oldenzaal.

A1. Centraal Station Stijl

Rust in stijl: Zoek in de omgeving van het Centraal Station aansluiting bij het bestaande materiaalpalet en bestaande bestratingsprincipes.

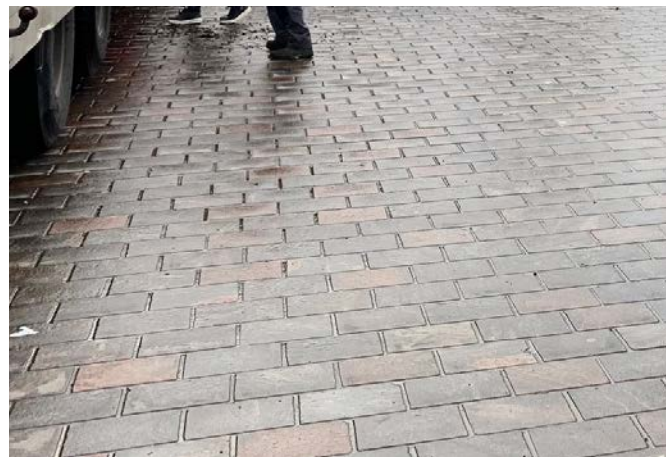
Goed gedefinieerde stationspleinen: Ontwerp de stationspleinen met een duidelijke begrenzing. Geef ze een gelijkaardige behandeling, die herkenbaar en goed te onderscheiden is van de overige delen van de openbare ruimte (de routes).

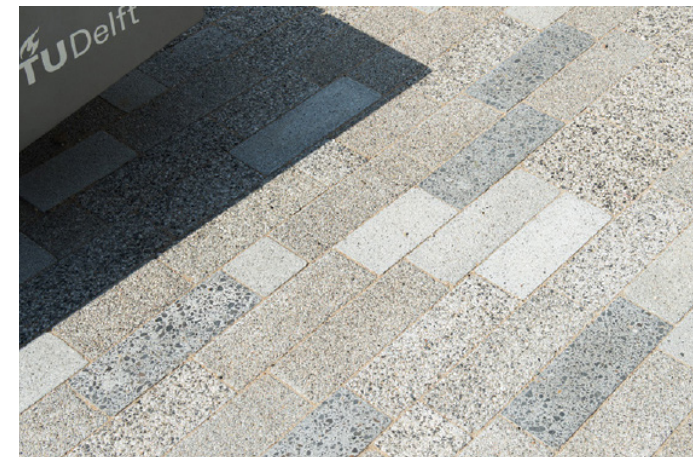
Referentie: Plaats (De Kern bijzonder), Den Haag.

Foto van materiaal binnenin de Stationshal, Den Haag.

Referentie: Buitenhof (De Kern bijzonder), Den Haag.

Referentie: TU Delft Campus, Delft.

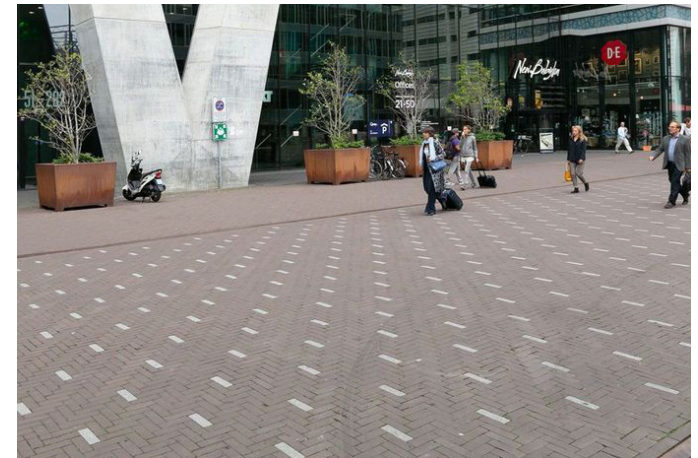
A2. Haagse Loper

Langs de Turfmarkt is een speciale bestrating ontworpen met twee kleuren bakstenen gerangschikt in een specifiek patroon. Daarbij zijn alle opsluitingen, goten, boomroosters en bakken in één kleur: donkerbruin (corten staal).

Zet deze aanpak door in alle ontwerpen voor nieuw aan te leggen, of te herbestraten openbare ruimtes. Variaties op dit thema zijn mogelijk.

Cortenstalen boomroosters, Turfmarkt (Haagse Loper)

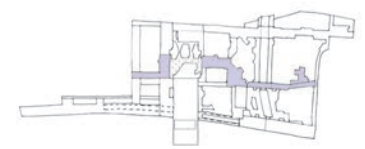
Materiaal op Anna van Buerenplein.

Bestaand patroon langs de Turfmarkt, Den Haag.

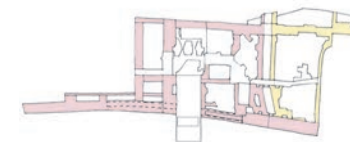
Materiaal rondom Anna van Buerenfontein

A3. Den Haag HOR Stijl

Volg het Handboek Openbare Ruimte (HOR): Pas bij de keuze voor bestratingspatronen het HOR toe.

Twee kwaliteitsstandaards: De Kadernota biedt twee kwaliteitsstandaards voor de openbare ruimte in Den Haag: Residentie Kwaliteit en Hofstad Kwaliteit.

Klinkers van de stoep Theresiastraat: de rode klinker, Residentiekwaliteit

Klinkers van de Binnenstad: de mangaanklinker, Hofstadkwaliteit

A4. Materialisering park

Op de Utrechtsebaan, boven de A12, wordt een groen dakpark aangelegd. De gebruikte materialen op en langs de Utrechtsebaan hebben hun eigen identiteit om ervoor te zorgen dat het park als geheel gemakkelijk herkenbaar is. De materialen en kleuren volgen de parkinrichting zoals te vinden bij de herinrichting van het Haagse Bos, de Koekamp en de fietsoversteek bij de Boslaan: de paden krijgen een gelige tint.

Ook op het KJ plein zetten we de parkinrichting voort. Hier wordt qua bestrating naar een mooie overgang gezocht tussen plein- en parksfeer.

De Groene Kamer wordt een prettige groene verblijfsplek voor de stad, waar ook ruimte is voor sport en spel. Tegelijkertijd is de ruimte bedoeld voor reizigers. Zowel het huidige busdek alsook de uitbreiding aan de zuidzijde zal enerzijds een parkuitstraling krijgen, anderzijds moet het een uitstraling hebben van een stationsentree. Net als op het KJ plein vraagt dit om nadere uitwerking van (overgangen van) materialen.

Op bepaalde plekken staan al mooie bomen langs de tunnelbak Utrechtsebaan

Looppaden langs lagere beplanting, Amsterdam

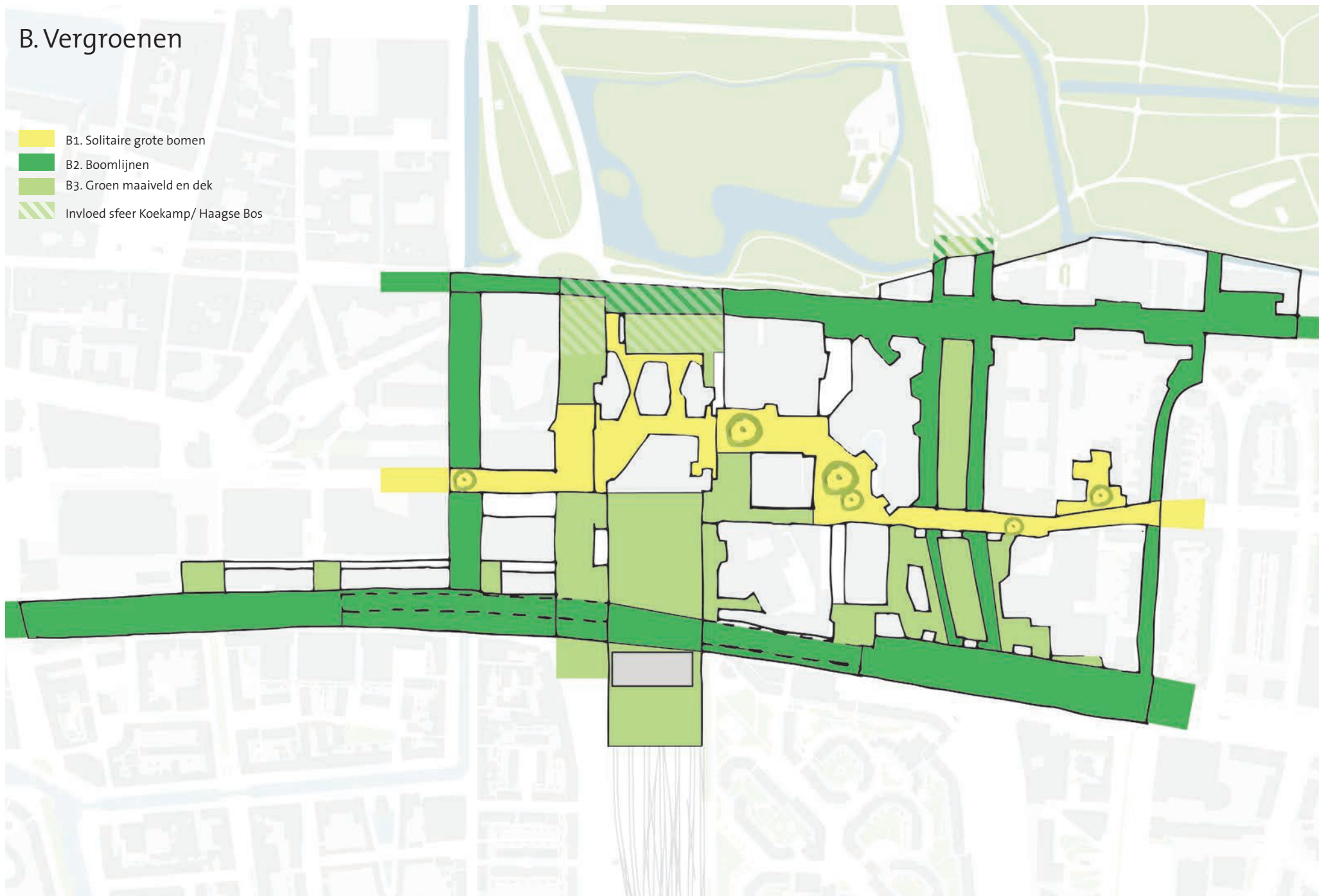
Pad door het Haagse Bos

Gebruik van het dakpark voor sport en andere activiteiten

B. Vergroenen

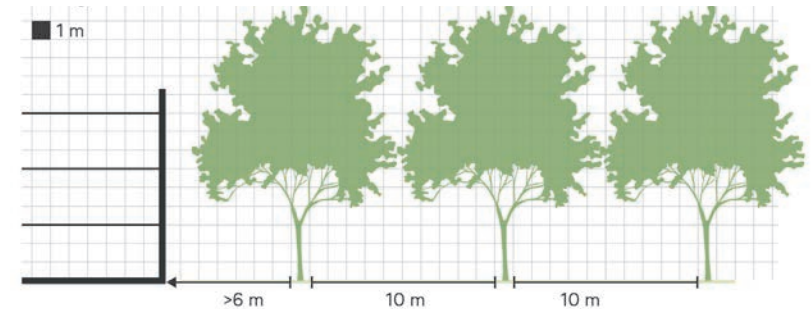
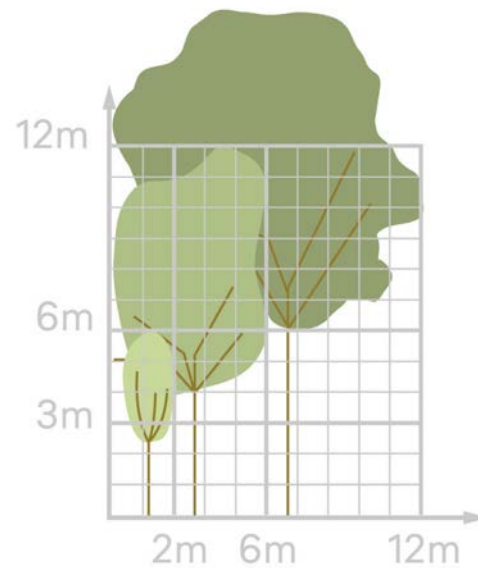
- B1. Solitaire grote bomen
- B2. Boomlijnen
- B3. Groen maaiveld en dek
- Invloed sfeer Koekamp/ Haagse Bos

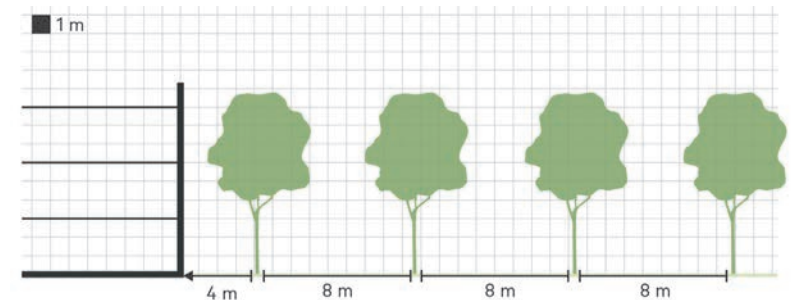
Principes algemeen

Sortiment: Kies bomen, heesters, vaste planten en klimplanten vanuit het Handboek Openbare Ruimte die waardevol zijn voor een hogere biodiversiteit (bijvoorbeeld bomenlijst van de publicatie “Aan de slag met biodiversiteit in de stad”).

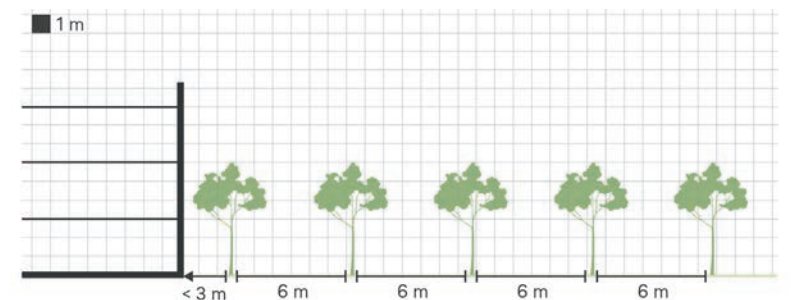
- Bomen:
 - zone B1 – 1e grootte (als solitaire)
 - zone B2 – 1e grootte (als groene lange lijnen)
 - zone B3 – 2e - 3e grootte (in groepen)
- Heesters: soorten die voedsel, schuilplekken en nestelplekken bieden voor bijvoorbeeld vogels
- Vaste planten: soorten die nectar / pollen bieden voor insecten, combineren voor verlengde nectar kalender
- Klimplanten: soorten die geschikt zijn voor de oriëntatie en zon/wind/water omstandigheden
- Bollen: kunnen toegevoegd worden om de nectarkalender verder uit te breiden naar het vroege voorjaar
- Kruidenvegetatie zaadmengsels: gebaseerd op grondsoort en locatie. Wel of niet inheems, ecologische maaibeheer nodig

1e grootte: hoogte >12,00 m., kroondiameter >8,00 m., verwachte minimale kroonprojectie 115 m²

2e grootte: hoogte 6,00 -12,00 m., kroondiameter 4,00 -8,00 m., verwachte minimale kroonprojectie 65 m².

3e grootte: hoogte < 6,00 m., kroondiameter < 4,00 m., verwachte minimale kroonprojectie 20 m².

(Bron: Technische eisen voor de inrichting van de openbare ruimte, Gemeente Den Haag).

B1. Solitaire grote bomen of boomgroepen

Streef naar maximale boomgrootte: Kies bomen die passen bij het karakter van de betreffende openbare ruimte. Zorg ervoor dat de bomen een volwassen omvang kunnen bereiken (richtlijn: hoogte >18m, met een kroondiameter van >10m). Maak er een prioriteit van.

Voldoende ruimte voor groei: voor de centrale as Turfmarkt – Den Haag CS hal – Anna van Buerenplein – Irenepad wordt een ‘kalme’ openbare ruimte voorgesteld met strategisch geplaatste, grote bomen. Om kwaliteit te realiseren moet zorg besteed worden aan de boomkeuze, de voorbereiding en de groei-plaatscondities. Op enkele locaties zijn mogelijk ingrijpende maatregelen nodig. Bijvoorbeeld een boom op het Anna van Buerenplein zal bovenop de parkeergarage staan en heeft beperkte wortelruimte – met de juiste aanpak kan desondanks een mooie, voldoende grote boom worden geplant.

Let op waterinfiltratie: Behoud open grond rondom de bomen om waterinfiltratie mogelijk te maken.

verhoogd plantbed met open grond

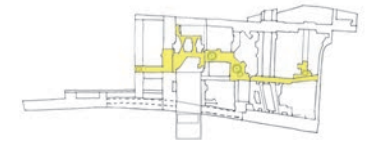
Solitaire boom: Paardenkastanje voor CS

Solitaire boom: Noordeinde, Den Haag

Solitaire grote bomen op het plein: Lijnbaan, Rotterdam.

Kwaliteit van zitplaatsen: Zoek op de pleinen en pleintjes de beste locaties voor zitplekken (maar maak er niet teveel). Verhoog de sociale waarde van bomen door de zitelementen ermee te combineren. Realiseer uitnodigende plekken waar mensen comfortabel kunnen genieten van zon of schaduw. Voorkom zitplekken die uit de loop staan en tot hangplekken kunnen leiden.

Verhoogde plantbedden, met mate: De ruimte onder de grote boom moet toegankelijk en uitnodigend blijven om doorheen te wandelen en te verblijven. Daarom moet de omvang van de verhoogde plantbedden beperkt zijn. Gebruik verhoogde plantbedden alleen wanneer dit onvermijdelijk is en beperk de hoogte tot minder dan 0,5 meter boven het grondniveau, terwijl een minimale bodemdikte van 1 meter gereserveerd moet blijven.

Voor alle regels met betrekking tot het planten van bomen 1e grootte wordt verwezen naar het Handboek Openbare Ruimte (HOR).
<https://hor.denhaag.nl/hor/>

zitplaatsen naar de zonnige kant gericht

Zitplaatsen rond groenelement: Anna van Buerenplein, Den Haag.

Ruimte voor ontmoeting onder de boom: Muzenplein, Den Haag

Ruimte voor ontmoeting onder de boom: Fonte Nova Square, Lissabon.

B2. Boomlijnen

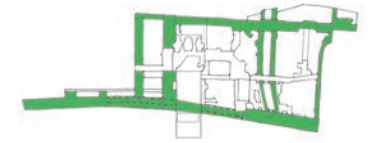
Uitlijnen van bomen: besteed aandacht aan het maken van volwaardige laanbeplanting met bomen van de 1e orde grootte. Streef naar het opvullen van gaten, met aandacht voor soortenkeuze, ritmiek, laantype.

Voldoende ruimte voor groei: Er wordt maximaal ingezet op goede groeiplaatscondities (wortelruimte, grondsamenstelling, irrigatie, ontluchting). Als de gronddekking beperkt is (boven kelders, parkeergarages) moeten extra maatregelen worden genomen om de boom een optimale kans te geven.

Let op waterinfiltratie: Behoud open bodemgebieden rond de bomen om waterinfiltratie mogelijk te maken. Gebruik hiervoor een passend 'Haags' boomrooster.

Maak gebruik van robuuste boomsoorten: klimaatverandering kan aanleiding zijn tot het kiezen van boomsoorten die beter bestand zijn tegen toekomstig weer.

Voor alle regels met betrekking tot het planten van bomen 1e grootte wordt verwezen naar het Handboek Openbare Ruimte (HOR).
<https://hor.denhaag.nl/hor/>

Bomenrij op de Bezuidenhoutseweg.

Referentie: 't Zand, Brugge.

Laanbeplanting aan de Laan van Meerdervoort

Een Haags boomrooster, Kneuterdijk

B3. Groene maaiveld en dek

Kies voor groenblijvend: Kies grassoorten die ook in de koude maanden een 'groen' beeld geven.

Kalmte: neem looppaden en zitplaatsen op in de grote groene ruimten om een aangename rustige omgeving te bieden die tegenwicht biedt tegen de drukke, stenen wereld op maaiveld.

Randen beschermen: bescherm plantbedden door zorgvuldige detaillering: verhoogde randen of zitelementen voorkomen het betreden en platlopen van de beplanting.

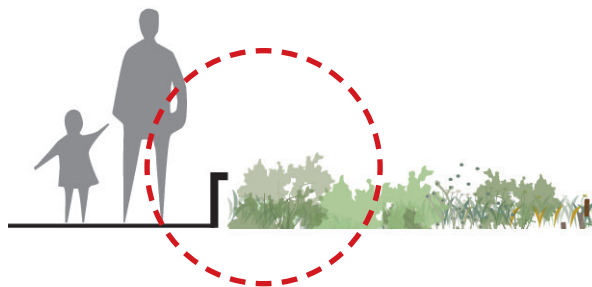
Voldoende loopruimte: Zorg ervoor dat groene ruimten brede en toegankelijke paden bieden voor voetgangers en fietsers die van en naar het treinstation gaan.

Bomen waar dat kan: Binnen zone B3 is ook ruimte voor bomen grootte 2 en 3, zowel los als in groepen.

Voor alle regels met betrekking tot het planten van bomen 2e en 3e grootte wordt verwezen naar het Handboek Openbare Ruimte (HOR).
<https://hor.denhaag.nl/hor/>

natuurlijke beplanting met biodiversiteit

de rand beschermen

Groene plek op dek aan de Wijnhaven, Den Haag

Referentie: Canal Corridor Kings Cross, Londen.

C. Verblijfskwaliteit

- C1. Verblijven op de groene pleintjes
- C2. Verblijven in het groen
- C3. Voor 'flaneren'
- C4. Voor 'doorlopen'

C1. Verblijven op de pleintjes

Zitgelegenheden: Voor het maken van goede aantrekkelijke verblijfsplekken voor diverse doeleinden zijn comfortabele en goed ontworpen zitgelegenheden nodig. Zitplaatsen in combinatie met tafels kunnen uitnodigen om te werken en studeren in de openbare ruimte. Op alle pleinen en pleintjes binnen het deelgebied Den Haag Centraal gelden (bovenop het reeds geldende Terrassenbeleid, RIS 314505) aanvullende regels voor de grootte en uitstraling van een horecaterras. Deze eisen worden nader bepaald in o.a. het Buitenruimteplan.

Recreatie en sport: er is straatmeubilair dat een integrale uitstraling en functie heeft binnen het algehele ontwerp, terwijl het sport en spel mogelijk maakt in de compacte stedelijke omgeving. Elementen zoals stenen, lage muren, geometrische sculpturen nodigen mensen uit om te bewegen en interactie te hebben.

Zonnige plekken: Een aantal plekken in het gebied biedt van 22 Maart tot 21 September, tussen 13.00 tot 17.00 uur, meer dan 2 uur direct zonlicht (zie Ontwikkelvisie).

Genoeg schaduw: op minimaal 30% van de openbare ruimte bieden bomen in de warme periode (22 Maart tot 21 September, tussen 13.00 tot 17.00 uur) schaduw, om bescherming te bieden tegen directe zon en onaangenaam hoge temperatuur.

verblijfsplek Anna van Buerenplein Den Haag

Referentie: Novartis Campus, Basel.

Referentie: Hoogheemraadschap van Delfland, Delft.

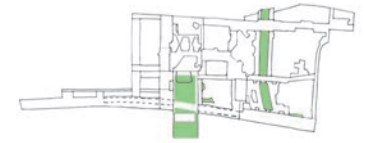
Referentie: Westpac Place, Sydney.

C2. Verblijven in het groen

Toegang tot de natuur: ontwerp groene ruimtes met lage vegetatie en bomen, die contact met de natuur bieden en een alternatief zijn voor het stenen karakter van de omgeving van het station.

Zitgelegenheden: Voor het maken van goede aantrekkelijke verblijfsplekken voor diverse doeleinden zijn comfortabele en goed ontworpen zitgelegenheden nodig. Zitplaatsen in combinatie met tafels kunnen uitnodigen om te werken en studeren in de openbare ruimte. Een groep zitplaatsen die een cluster vormt, in combinatie met groene speelelementen, biedt mogelijkheden voor ontmoeting.

Recreatie en sport: er is straatmeubilair dat een integrale uitstraling en functie heeft binnen het algehele ontwerp, terwijl het sport en spel mogelijk maakt in de compacte stedelijke omgeving. Elementen zoals stenen, lage muren, geometrische sculpturen en gevormd terrein nodigen mensen uit om te springen, klimmen, bewegen en interactie te hebben. Deze elementen moeten waar mogelijk gecombineerd worden met groene ruimte en beplanting.

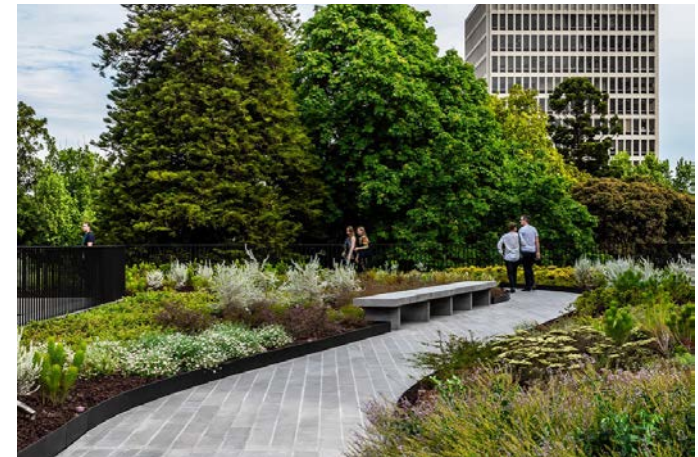
Natuur in de stad: Chiswick Park, Londen.

Sportmogelijkheden: Mellemrummet, Kopenhagen.

Referentie: Blandan Park, Lyon.

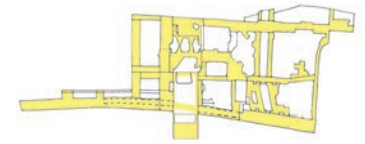
Referentie: Parliament of Victoria, Melbourne.

C3. Flaneren

Toegankelijk en gemakkelijk te doorkruisen: een goede verbinding van en naar bestemmingen en gebieden met verblijfskwaliteit. Vermijd of beperk 'ruis' in de vorm van opdringerige reclames, logo's, bewegwijzering en obstakels in de openbare ruimte.

Interactie: Bevorder de interactie met de omgeving door de balans te zoeken tussen kalmte en activiteit. Stimuleer een breed aanbod aan activiteiten in de plint – vul het commercieel aanbod aan met sociaal-cultureel waardevol programma.

Bewegwijzering: Pas duidelijke, vindbare maar niet opdringerige bewegwijzering toe.

Referentie: Washington City Center, Washington.

Referentie: Green Springs, Tokyo.

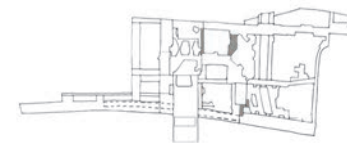
Referentie: Zuidas, Amsterdam

Referentie: Southern Cross Lane, Melbourne.

C4. Doorlopen

Duidelijke zichtbare route voor voetgangers, geen obstakels op het pad.

Referentie: Vestdijk, Eindhoven

Referentie: Zuidas, Amsterdam

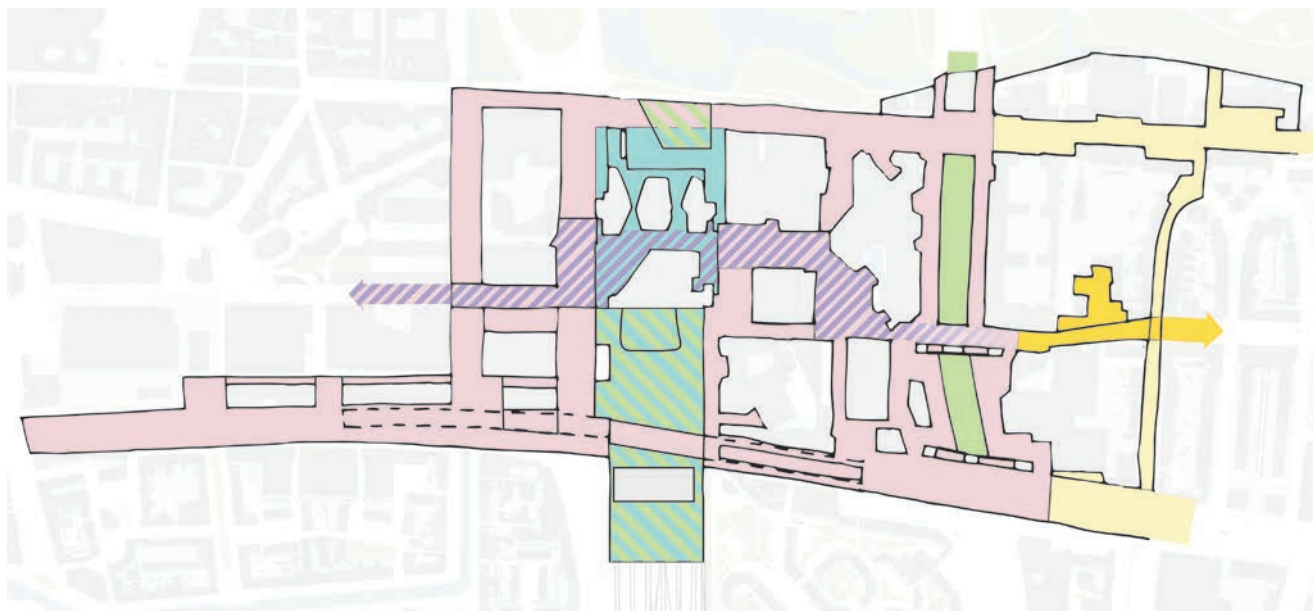
D. Straatmeubilair

Principes per zone

D1. Den Haag Centraal-stijl: versterk rond het stationsgebied het karakter door modern en goed ontworpen straatmeubilair (maatwerk) te integreren met landschappelijke elementen en beveiligingsmaatregelen. Deze elementen moeten een rustige uitstraling hebben. Zorg hierbij voor een consequente benadering voor het hele reisdomein, daarbij kan worden afgewogen dit principe ook op het dek boven de sporen toe te passen.

D2. Den Haag Haagse Loper: Voor de Haagse Loper is speciaal meubilair ontworpen. Zo vinden we cortenstalen plantenbakken, goten en boomroosters. De uitstraling van de Spuikwartier zijde (Turfmarkt) en de oostzijde (Anna van Buerenplein) is in lijn met elkaar, maar net anders uitgewerkt of toegepast. De combinatie van meubilair met het bestratingsmateriaal maakt dat de gehele verbinding straks aanvoelt als één Haagse Loper. In de Theresiastraat heeft de Haagse Loper (een luxe versie van) de Residentiekwaliteit.

D3. Den Haag HOR stijl: Kies het bijbehorende straatmeubilair op basis van het HOR. De Kadernota schetst twee kwaliteitsstandaards voor de openbare ruimte in Den Haag: Residentie Kwaliteit en Hofstad Kwaliteit.

D4. Park: Op de aangegeven locaties zal een groen park aangelegd worden. Het meubilair zal aansluiten op die van Koekamp en het Haagse Bos. Denk hierbij aan toepassing van de Haagse van Alff bank. Voor het KJ-plein en het busplatform geldt dat nader moet worden overwogen welke sfeer overheerst: meubilair conform Den Haag Centraal-stijl of meubilair conform parkinrichting.

- D1. Centraal Station Stijl (Hofstadkwaliteit)
- D2. Haagse Loper (Hofstadkwaliteit)
- D2. Haagse Loper (Residentiekwaliteit)
- D3. Den Haag HOR Stijl (Hofstadkwaliteit)
- D3. Den Haag HOR Stijl (Residentiekwaliteit)
- D4. Materialisering park
- D1 en/of D4, nader uit te werken

Principes algemeen

Opruimen: Onderzoek bij het ontwerp van straatmeubilair de mogelijkheid tot integratie van onderdelen, om zo het aantal afzonderlijke objecten te beperken. (Voorbeeld: verlichtingsmast doet dienst als houder voor bewegwijzering en afvalbak.)

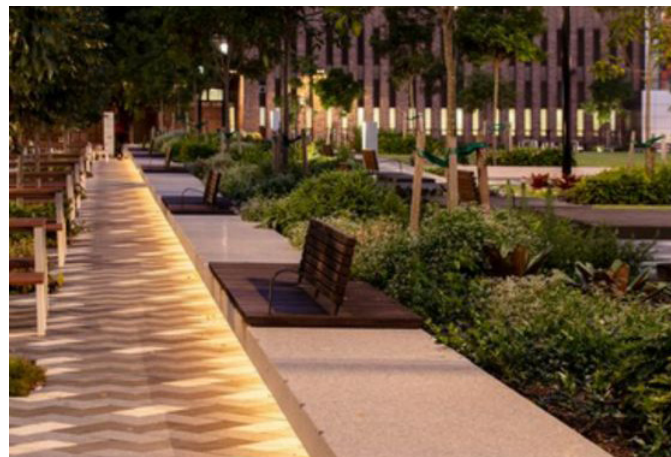
Neem initiatief tot een opschoonprogramma waarbij afdelingen openbare ruimte en stedenbouw, de Ondernemersvereniging, het Rijksvastgoedbedrijf en andere beheerders samenwerken om de bestaande 'bedrijfsongelukken' in het gebied op te lossen in lijn met de geambieerde kwaliteit.

Referentie: 't Zand, Brugge.

Licht op de stoep: Zuccotti Park, Manhattan.

Integratie van licht met banken: Macquarie University Central Courtyard Precinct, Sydney.

Mast bewegwijzering samen met infobord, Turfmarkt Den Haag

Obstakelvrij ontwerp: De openbare ruimten moeten maximaal vrij zijn van obstakels zoals lichtmasten, bewegwijzering en andere objecten. Het minimaliseren van het aantal object obstakels geeft rust en biedt ruimte. Bijvoorbeeld, veiligheidszones voor gebouwen en bijbehorende paaltjes moeten niet per perceel worden opgelost, maar als een totaaloplossing voor het hele plangebied worden overwogen.

Kunst in de buitenruimte: Er zijn al verschillende vormen van kunst in de architectuur of in de buitenruimte aanwezig in het plangebied. Het is goed mogelijk hier nog iets aan toe te voegen, in overleg met het Meldpunt buitenkunst van de Gemeente Den Haag. Voor de buitenruimte geldt dat een rustige basis wordt gevormd door te voldoen aan de ruimtelijke principes voor de openbare ruimte zoals hiervoor beschreven (pagina 66 t/m 71). Kunst kan in dit hoogstedelijke gebied een zeer waardevolle toevoeging zijn, bijvoorbeeld op een belangrijke route of op een plein.

Referentie: Rotterdam Centraal Station.

Referentie: Plaats, Den Haag

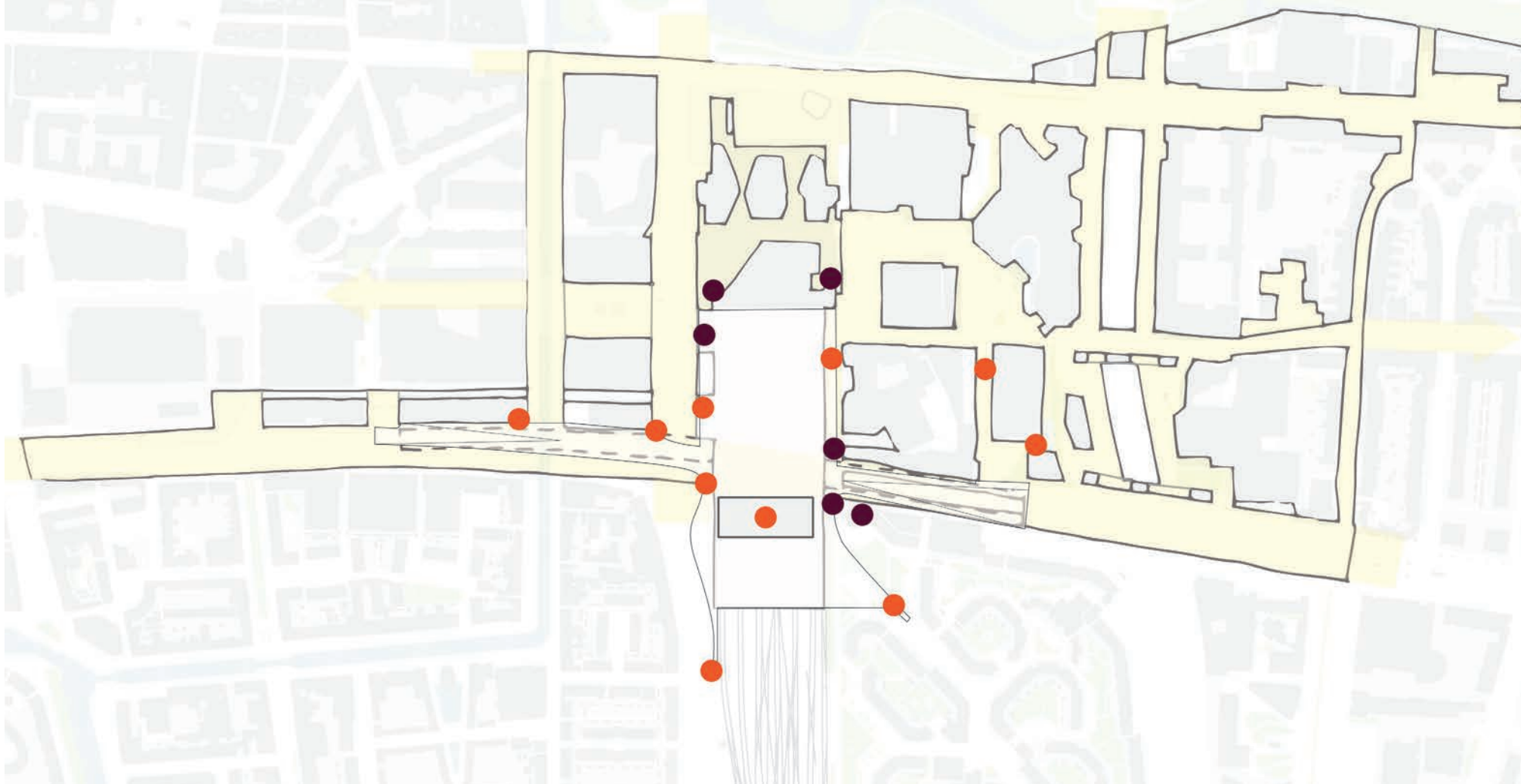
Referentie: La République, Parijs.

Samenhang en rustige uitstraling: Boulevard Scheveningen

E. Overbruggen Hoogteverschillen

- Huidige trap/helling
- Mogelijk trap/helling

Trappen

Door de hoogteverschillen in het gebied nemen trappen een prominente rol in bij het maken van goede verbindingen. Door hun belang (en aantal) verdienen ze het om zorgvuldig ontworpen, gemaakt en beheerd te worden.

Consistent ontwerp: het ontwerp van de trappen rondom het station dient van dezelfde familie van materialen, kleuren en vormen te zijn.

Samenhang met het ontwerp van de openbare ruimte of de gebouwen: streef naar subtiel en mooi trapontwerp. Trapelementen, zoals de treden, leuningen en zichtbare onderzijdes, dienen te harmoniëren met het ontwerp van de openbare ruimte. Dit draagt bij aan de kwaliteit en kalmte van de openbare ruimte.

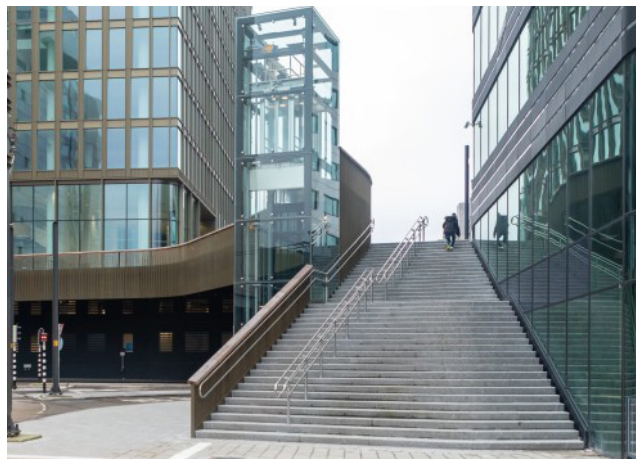
Toegankelijkheid: Zorg bij de belangrijke verbindingen voor een lift of helling voor rolstoelgebruikers en ouderen. Zorg bij de trappen voor een comfortabele maatvoering zodat de trap 'lekker loopt'.

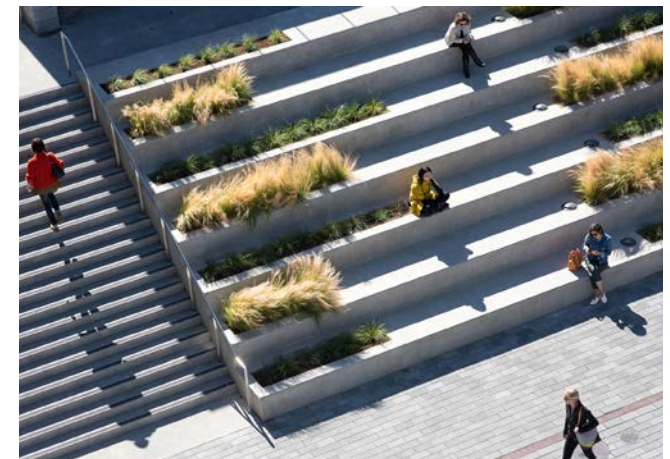
X geen pauze, continue stappen

✓ met pauze, integreren met groen

Forum Utrecht, reling trap en dek in samenhang

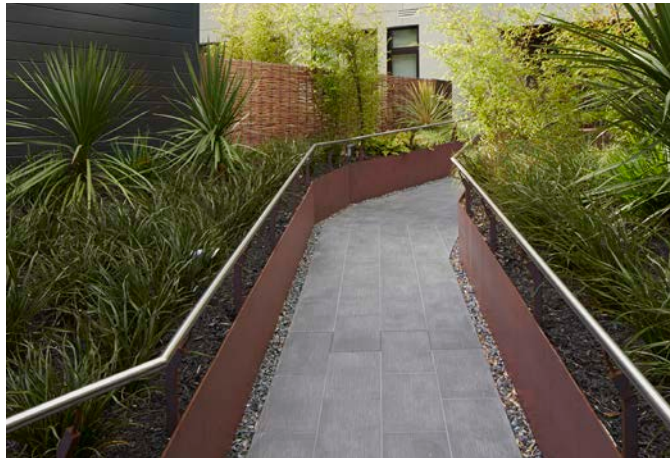

Trap geïntegreerd met groen: Waller Park, San Francisco.

Hellingen

Vriendelijk voor voetgangers en fietsers: Zorg ervoor dat hellingen fietsvriendelijk zijn door de helling geleidelijk en zoveel als mogelijk gestrekt (recht) uit te voeren. Zorg bij knikken of bochten voor voldoende ruimte voor manoeuvreren. Er moeten altijd hellingbanen zijn die goed toegankelijk zijn voor rolstoelgebruikers.

Samenhang met het ontwerp van de openbare ruimte of de gebouwen: De onderdelen van een hellingbaan, zoals het dek, de hekwerken en de (zichtbare) onderzijde, harmoniëren met het ontwerp van de hellingbaan en de omringende openbare ruimte.

Referentie: Ivy street 300, San Francisco.

Referentie: Maximum Garden House, Singapore.

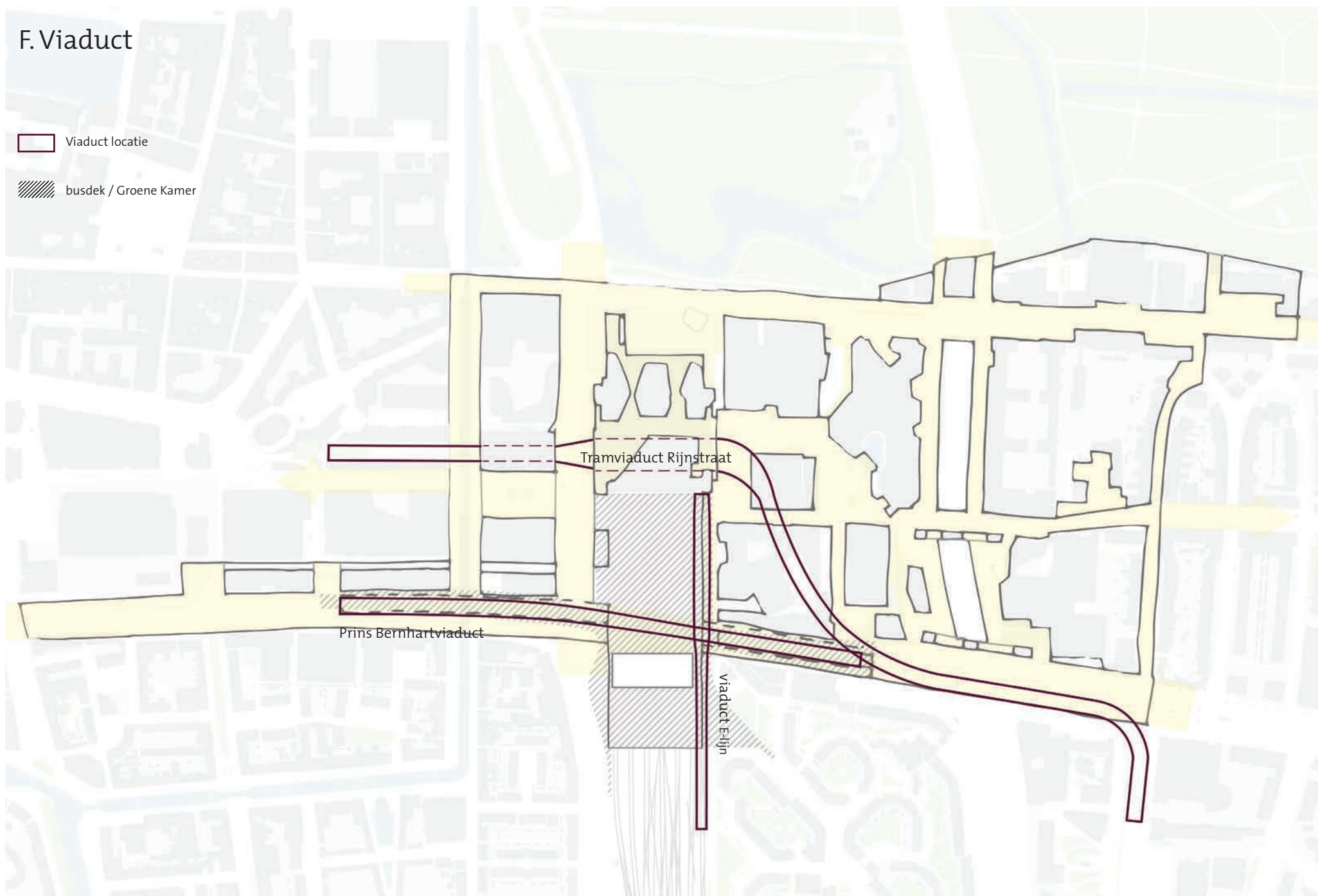
Bruglement Scheveningen in harmonie met straatmeubilair

Referentie: Stationsplein Zwolle.

F. Viaduct

- Viaduct locatie
- busdek / Groene Kamer

Principes algemeen

Slanke en rustige constructie: Viaducten worden zorgvuldig ontworpen: door het dek slank te houden, wordt de doorgangshoogte gemaximaliseerd. Elementen zoals het dek en de kolommen moeten zo slank mogelijk zijn. 'Smelt' constructieve componenten samen tot vlakke plafonds.

Samenhang met het ontwerp van de openbare ruimte: De onderdelen van een nieuw ontworpen viaduct, zoals het brugdek, de hekwerken en de (zichtbare) onderzijde, harmoniëren met het ontwerp van de omringende openbare ruimte.

Onderdoorgangen: Besteed bijzondere aandacht aan de onderdoorgangen van viaducten: maak ze aantrekkelijk en sociaal veilig. Zorg voor aangename, voldoende heldere verlichting, die robuust en goed te beheren is.

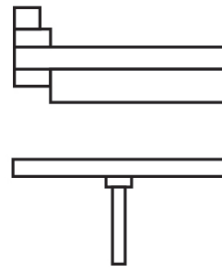
De bestaande viaducten van het tramviaduct Rijnstraat en het Prins Bernhartviaduct vereisen speciale aandacht. Deze viaducten gaan over de drukste en belangrijkste openbare ruimte, daarom moet de onderkant van het viaduct een schone, lichte en elegante uitstraling hebben. Behandel de onderzijde van het dek met een lichte coating of breng panelen aan, zoals bij een deel van het bestaande tramviaduct, zodat er onder alle onderdoorgangen een rustig en licht geheel ontstaat.

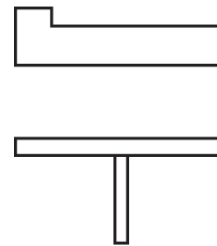
voldoende licht bij onderdoorgangen

✓

X

✓

Constructieve componenten integreren of bedekken

Startstation E-lijn, Den Haag.

Station Arnhem

Colofon

Dit is een uitgave van
Gemeente Den Haag

Dienst Stedelijke Ontwikkeling
Afdeling Stedenbouw en Planologie

in samenwerking met
PosadMaxwan

September 2024

Disclaimer

Het beeldmateriaal is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Waar van toepassing, is de bron vermeld. Voorzover bekend zitten er geen rechten op de gebruikte foto's. Mochten er toch foto's in staan die in strijd zijn met het auteursrecht, dan vragen we degenen, die menen aanspraak te kunnen maken op auteursrechten, contact op te nemen met de gemeente Den Haag.